

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Sociálních studií a speciální pedagogiky
Studijní program: Speciální pedagogika
Studijní obor: Speciální pedagogika pro vychovatele

UMÍSTOVÁNÍ DĚTÍ DO DĚTSKÝCH DOMOVŮ

PLACING CHILDREN IN ORPHANAGES

Bakalářská práce: 12-FP-KSS-1013

Autor:
Petra Jandáková

Podpis:
.....

Vedoucí práce: Mgr. Jana Pittnerová
Konzultant:

Počet:

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
56	13	0	14	22	1

V Liberci 13. Prosince 2013

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Petra Jandáková**
Osobní číslo: **P10000804**
Studijní program: **B7506 Speciální pedagogika**
Studijní obor: **Speciální pedagogika pro vychovatele**
Název tématu: **Umísťování dětí do dětských domovů**
Zadávající katedra: **Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl: Zmapovat důvody umísťování dětí do dětských domovů.

Požadavky: Formulace teoretických východisek, příprava průzkumu, sběr dat, interpretace a vyhodnocení dat, formulace závěrů.

Metody: Analýza spisové dokumentace, dotazování

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

MATĚJČEK, Zdeněk, 1992. Dítě a rodina v psychologickém poradenství. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. ISBN 80-04-24236-2.

MATĚJČEK, Zdeněk, 1999. Náhradní rodinná péče. Praha: Portál. ISBN 80-7178-304-8.

MATOUŠEK, Oldřich, 1999. Ústavní péče. 2. vyd. Praha: Slon. ISBN 80-85850-76-1.

ŠKOVIERA, Albín, 2007. Dilemata náhradní výchovy. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-318-5.

VOTRUBA, Svatopluk, 2011. Dětský domov záchrana i prokletí. Třebíč: Akcent. ISBN 80-7268-814-6.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Jana Pittnerová

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: **1. dubna 2012**

Termín odevzdání bakalářské práce: **26. dubna 2013**

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.

děkan

L.S.

doc. PaedDr. PhDr. Ilona Pešatová, Ph.D.

vedoucí katedry

V Liberci dne 23. dubna 2012

Čestné prohlášení

Název práce: Umísťování dětí do dětských domovů
Jméno a příjmení autora: Petra Jandáková
Osobní číslo: P10000804

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložila elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedla jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 24. 6. 2013

Petra Jandáková

Poděkování:

Velice ráda bych poděkovala všem, kteří mi s bakalářskou prací pomáhali, především vedoucí práce paní Mgr. Janě Pittnerové za její odborné vedení, věcné připomínky, cenné rady a trpělivost.

Dále bych ráda poděkovala pracovníci oddělení sociálně-právní ochrany v České Lípě za umožnění průzkumového šetření.

Závěrečné poděkování patří mé rodině za trpělivost a velikou podporu.

Název bakalářské práce:	Umísťování dětí do dětských domovů
Jméno a příjmení autora:	Petra Jandáková
Akademický rok odevzdání bakalářské práce:	2013/2014
Vedoucí bakalářské práce:	Mgr. Jana Pittnerová

Anotace:

Bakalářská práce se zabývá problematikou umísťování dětí do dětských domovů. Cílem práce je zjistit a analyzovat důvody umísťování dětí do dětských domovů. Pro potřeby této práce byly vybrány děti z okresu Česká Lípa. Bakalářská práce obsahuje část teoretickou a praktickou. Teoretická část objasňuje základní terminologické pojmy, které nastiňují problematiku. Praktická část bakalářské práce poté předkládá průzkumové šetření, které bylo provedeno především na základě studia spisové dokumentace dětí, včetně přehledu zjištěných výsledků. Dále jsou v praktické části ověřovány předpoklady a zveřejněny výsledky šetření. Bakalářská práce nastiňuje některé z hlavních důvodů umísťování dětí do dětských domovů a jejich dalších možností po opuštění dětského domova.

Klíčová slova:

dětský domov, dětský domov se školou, diagnostický ústav, náhradní rodinná péče, sociálně právní ochrana, ústavní výchova, výchovný ústav

Thesis topic:	Placing children in orphanages
Author:	Petra Jandáková
Academic year of thesis submission:	2013/2014
Thesis lecturer:	Mgr. Jana Pittnerová

Annotation:

The bachelor's thesis deals with placing children to the foster homes. The aim of this thesis was to determine and analyse reasons for placing children to foster homes. Children from the district of Česká Lípa were chosen for the purposes of this thesis. The bachelor's thesis has two parts, the theoretical one and the practical one. The theoretical part explains the basic terms connected with this issue. The practical part presents examining survey, which was mostly done through the study of children's documentary files including overview of the results obtained. Moreover, the practical part verifies assumptions and submits survey results. The bachelor's thesis brings knowledge in the field of reasons of placing children in foster homes and their possibilities after leaving them.

Keywords:

diagnostic facility, educational institution, foster care, a foster home, foster home with school, institutional care, social and legal protection

Obsah

Úvod	9
Teoretická část	10
1 Právní rámec problematiky.....	10
1.1 Legislativní podklady upravující práva dětí a ústavní výchovu	10
1.2 Mezinárodní smlouvy	11
1.3 Ústavní předpisy v České republice.....	12
2 Právní úprava ústavní výchovy.....	13
3 Ústavní a ochranná výchova.....	14
3.1 Vývoj ústavní a ochranné výchovy	14
3.2 Zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy	17
4 Rodina.....	24
4.1 Historie rodiny	24
4.2 Funkce rodiny	26
4.3 Kategorizace rodin dle jejich funkčnosti	27
4.4 Krizové situace v rodině	28
4.5 Trestná činnost rodičů	29
Praktická část.....	34
5 Cíl a hypotézy	34
5.1 Použité metody	34
5.2 Analýza spisové dokumentace	34
5.3 Charakteristika zkoumaného vzorku	35
6 Vyhodnocení průzkumového šetření	37
6.1 Analýza spisové dokumentace	37
6.2 Vyhodnocení dotazníku vlastní konstrukce	43
6.3 Vyhodnocení hypotéz.....	51
Závěr.....	52
Doporučená opatření do praxe.....	53
Použité zdroje	54
Seznam příloh.....	56
Příloha č. I – Dotazník pro respondenty, kteří byli umístěni v dětském domově.....	56

Úvod

Bakalářská práce se zabývá problematikou umísťování dětí do dětských domovů. Hlavním cílem bylo zmapovat důvody umístění dětí do dětských domovů. Proto jsme analyzovali příčiny nařizování ústavní výchovy nad dětmi, které jsou nadále umísťovány do dětských domovů. Průzkumové šetření je zaměřeno na Českolipsko, v této oblasti jsme sledovali danou problematiku od roku 2006 do 2012. Spolupracovali jsme s oddělením sociálně-právní ochrany dětí v dané oblasti.

Dalším dílčím cílem bylo zaměřit se na děti propuštěné z dětských domovů a jejich možnosti samostatného života bez ústavního zařízení.

Teoretická část práce objasňuje právní úpravu ústavní výchovy, popisuje činnost orgánu sociálně právní ochrany dětí a specifikuje stěžejní zákonné vymezení ústavní výchovy dle zákona o rodině. Dále je charakterizován průběh ústavní výchovy, její nařízení, realizace a zrušení ústavní výchovy. Uvádíme důvody nařízení ústavní výchovy a popisujeme systém zařízení pro výkon ústavní výchovy a zařízení pro děti a mládež. Společně s problematikou ústavní výchovy vysvětlujeme i pojem ochranné výchovy.

V teoretické části bakalářské práce se rovněž definujeme institut náhradní rodinné péče a uvádíme její jednotlivé možnosti.

Praktická část práce se zaměřuje na ověřování stanovených předpokladů a jejich vyhodnocení. Zabýváme se počtem dětí umístěných do ústavní výchovy a sledujeme důvody, pro které se děti ocitají v dětských domovech. K průzkumnému šetření byly využity celkem dvě metody. Jako hlavní metoda práce byla zvolena analýza spisové dokumentace, dále pak dotazník vlastní konstrukce. Hlavním přínosem práce je seznámení se s problematikou ústavní výchovy. Zaměřujeme se především na situace, kdy je vážně ohrožena nebo narušena výchova dítěte nebo nemohou-li z jiných závažných důvodů rodiče výchovu dítěte zabezpečit.

Teoretická část

1 Právní rámec problematiky

1.1 Legislativní podklady upravující práva dětí a ústavní výchovu

Níže uvádí zákony a legislativní podklady.

➤ **Zákon o rodině**

Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, je stěžejní zákon rodinného práva, který v druhé části upravuje zejména vztahy mezi rodiči a dětmi, rodičovskou zodpovědnost, vyživovací povinnost, pěstounskou péči, výchovná opatření, určení rodičovství, osvojení, poručnictví, opatrovnictví a nařízení ústavní výchovy.

➤ **Zákon o sociálně-právní ochraně dětí**

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, upravuje opatření sloužící k ochraně dětí, postup orgánů vykonávajících sociálně-právní ochranu, ochranu oprávněných zájmů dítěte a působení k obnovení narušených funkcí rodiny. Od 1. 1. 2013 stanovuje ochranu a práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochranu oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění, působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny a v neposlední řadě zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině.

➤ **Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních**

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů, upravuje práva a povinnosti dětí s nařízenou ústavní nebo ochrannou výchovou, osob odpovědných za jejich výchovu, práva a povinnosti ústavních zařízení. Upravuje výkon ústavní výchovy v typech zařízení jako je diagnostický ústav, dětský domov, dětský domov se školou a výchovný ústav. Dnem 1. listopadu 2012 nabyla účinnosti novela zákona o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních provedená zákonem č. 333/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 109/2002 Sb. ve znění pozdějších předpisů a další související zákony. Například krizový zákon o pedagogických pracovnících, který vymezuje účel a působnost školských zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy pro

preventivně výchovnou péči. V tomto zákoně jsou také zakotveny typy ústavních zařízení. Dále je zde popsána činnost konkrétních ústavních zařízení, jako diagnostických ústavů. V zákoně jsou také obsažena práva a povinnosti dětí umístěných v ústavních zařízeních. Zde nalezneme též práva a povinnosti osob, které jsou odpovědné za výchovu dítěte v ústavním zařízení, práva a povinnosti dětí umístěných v zařízení ústavní výchovy, pedagogických i nepedagogických pracovníků a ředitele ústavního zařízení (zákon č. 109/2002 Sb., online).

➤ **Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže upravuje (č. 218/2003 Sb.)**

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, upravuje podmínky odpovědnosti za protiprávní činy uvedené v trestním zákoně, kterých se dopustily osoby mladší patnácti let a mladiství, opatření jim za takové činy ukládaná, postup, rozhodování a výkon soudnictví ve věcech mládeže. Zákon má tedy komplexní povahu, protože obsahuje mimo hmotně – právních ustanovení rovněž procesní úpravu řízení s mladistvými a osobami mladšími patnácti let. Zákon rovněž upravuje sankce, které je dítěti možné uložit (sankce ukládá soud pro mládež).

Další zákony vztahující se k této problematice:

- zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů a další.

1.2 Mezinárodní smlouvy

➤ **Úmluva o právech dítěte**

Úmluva o právech dítěte byla vyhlášena Valným shromážděním OSN 20. Listopadu 1989 v New Yorku. Pro ČSFR se stala součástí právního řádu v roce 1991. Tato úmluva vychází ze zásady tzv. „tří P“

- Provision – právo dětí na přežití a zajištění jejich vývoje
- Protection – ochrana dětí
- Participation – právo na rozvoj a účast ve společenském životě a jejich právní subjektivitu

Tato úmluva zavazuje státy k tomu, že budou upřednostňovat zájmy dítěte při jeho činnostech. Dítě má také právo se svobodně vyjádřit ke všemu, co se ho týká a těmto názorům musí být věnována patřičná pozornost. Povinností státu je ochraňovat děti před všemi druhy násilí a špatného zacházení. Dalšími povinnostmi státu jsou poskytnout dítěti zvláštní ochranu v případě, že selže původní rodina a to v podobě poskytnutí náhradní rodinné péče nebo umístění v příslušném zařízení (Úmluva o právech dítěte, online).

➤ **Evropská úmluva o výkonu práv dětí**

Evropská úmluva o výkonu práv dětí byla přijata v roce 1996 ve Štrasburku na půdě Rady Evropy a v platnost vstoupila v roce 2000. V České republice vstoupila v platnost v roce 2001. Tato úmluva má za úkol podporovat práva dětí, poskytovat jim procesní práva a zajistit, aby dítě bylo buď přímo nebo prostřednictvím jiných osob či orgánů informováno o soudních řízeních, která se ho týkají. Při rozhodování musí soud zabezpečit, aby dítě obdrželo všechny informace a zároveň mu umožnit vyjádřit svůj názor (Evropská úmluva o výkonu práv dětí, online).

1.3 Ústavní předpisy v České republice

➤ **Listina základních práv a svobod**

Listina základních práv a svobod je součástí ústavního pořádku České republiky od 28. prosince 1992. Z této listiny vyplývají práva, ale také povinnosti rodičů a dětí. Listina také upravuje vztah mezi státem a občanem.

2 Právní úprava ústavní výchovy

Umísťování dětí do dětských domovů upravuje Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., § 46, odstavec druhý a třetí: „Jestliže je výchova dítěte vážně ohrožena nebo vážně narušena a jiná výchovná opatření nevedla k nápravě nebo jestliže z jiných závažných důvodů nemohou rodiče výchovu dítěti zabezpečit, může soud nařídít ústavní výchovu i v případě, že jiná výchovná opatření nepředcházela. Z důležitých důvodů může soud prodloužit ústavní výchovu až na jeden rok po dosažení zletilosti. Před nařízením ústavní výchovy je soud povinen zkoumat, zda výchovu dítěte nelze zajistit náhradní rodinnou péčí, která má přednost před výchovou ústavní. Pominou-li po nařízení ústavní důvody, nebo lze dítěti zajistit náhradní rodinnou péči, soud ústavní výchovu zruší.“

Dalšími právními předpisy řešícími otázku ústavní péče jsou vyhlášky č. 182/1991 Sb., § 16, § 74 - § 83, zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně - právní ochraně dětí a zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy školských zařízení, který je novelizován.

Zákon č. 383/2005 Sb. a zákon č. 333/2012 přináší do zákona č. 109/2002 Sb. potřebné úpravy, které vzešly z několikaletých praktických zkušeností, s cílem dále zkvalitňovat celý systém náhradní výchovy.

3 Ústavní a ochranná výchova

3.1 Vývoj ústavní a ochranné výchovy

Kdybychom se chtěli podívat do dějin ústavní výchovy, museli bychom zajít daleko do historie. Primárně zde vycházíme z pojmu rodina, který představuje základní sociální skupinu, do níž se dítě narodí a dále je jejím prostřednictvím vychováváno a zapojováno do společenského dění, života. Již v dávných dobách lze najít případy, kdy roli vlastní rodiny přebíraly některé náhradní instituce, které se v pozdějších dobách více systematizovaly. Postupem času vybudovaly stabilní žebříček pravidel, která bylo a stále je třeba dodržovat, aby nedocházelo ke zneužívání dětí.

Historicky první nalezinec byl založen roku 787 v Itálii v Miláně z podnětu tamního arcibiskupa v jím zakoupeném domě. Tehdejší myšlenka koncilu v Rouenu v 9. století může být považována za předchůdce současné novinky tzv. „Baby boxů“ - vytápěných boxů zřizovaných v budovách některých nemocnic, do nichž lze odložit nechtěného novorozence. Církevní hodnostáři vybídli kněze z Rouenu, aby v kázáních hovořili o osudu „nechtěňátek“. Měli vybízet matky takových novorozenců, aby je přinesly do kostela. Tam byly zřízeny pro tento účel zvláštní mramorové mísy. Odložených dětí se poté ujímaly zbožné osoby.

Nalezince byly vždy trvalou a vydatnou zásobárnou dětí pro adopci a později i pro pěstounskou péči. Jejich zakladatelé (např. Vincent de Paul, prohlášený později za svatého, založil nalezinec v Paříži r. 1638 – odtud u nás Vincentinum) byli většinou vedeni ušlechtilou snahou zachránit dítě od smrti nebo od pokoutního obchodu a zneužívání, mnohdy i od zmrazení za tím účelem, aby budilo soustrast a získávalo almužnu pro své „majitele“. Osud sirotek a opuštěných dětí byl obvykle žalostný.

Císař Napoleon nařídil vybudování nalezinců opatřených tornem (což byla anonymita rodičů, které odkládali své děti do klášterů, kde byla vytvořena otáčecí torna, dnešní baby box) ve všech departementech jeho říše. Francouzský „Code Civil“ uvádí několik forem adopce. Po bitvě u Slavkova vyhlásil císař Napoleon „státní“ adopci dětí padlých důstojníků a vojáků.

První institucí pečující o osiřelé a opuštěné děti u nás byl „Vlašský špitál“ založený na počátku 16. století Italy, kteří pobývali v Praze. Od samého počátku se však potýkal se značnými finančními problémy, byl zcela závislý na dobročinnosti. Pokus o státní instituci následoval až v roce 1762. Dekretem z 15. ledna onoho roku jej zřídila Marie Terezie. Ona a zejména Josef II. v prvních letech vlády byli zastánci kolektivní výchovy sirotek v ústavech. Vídeňský nalezinec byl založen v r. 1784 a pražský za pět let potom, a to právě pod patronací

císaře Josefa II. Na vedení pražského sirotčince musela přispívat pražská města. Od roku 1769 byl ústavu přiřčen příspěvek z příjmů C. K. zastavárny. Následoval vznik řady dalších obdobných institucí. V roce 1883 jich bylo v Čechách již 21, a to jak soukromých, tak i veřejných. Celkem v nich pobývalo 808 dětí (Gabriel, Novák, 2008).

Zatímco historie adopce má své kořeny v neblahé praktice odkládání přespočetných, nežádoucích dětí a pak v instituci nalezinců, můžeme za předchůdce placené pěstounské péče považovat spíše instituce kojných. Instituce placených kojných a pak i chův, opatrovnic a pěstounek byla ve starověku v řeckých městských státech, stejně tak i v Římě. Vývoj pak mnoho nepokročil až do doby hromadného zřizování nalezinců v době osvícenství na konci 18. století. Ale i v druhé polovině minulého století stále existovaly placené kojné a chůvy. Dostávalo se jim však již úředního názvu „pěstounů“. Kromě soukromé iniciativy se tu ovšem angažoval už i stát svými úředními orgány, kdy byly poměrně přesně formulovány zásady pro pěstouny.

To, co je dnes nazýváno pěstounskou péčí, umožňoval vládní dekret z 18. 9. 1788, kdy bylo upuštěno od výhradního společného opatření sirotek a nalezenců. Tento trend potvrzovala i Zpráva Českého zemského gubernia z 30. 7. 1789, která informovala o otevření nové zemské porodnice a nalezince u sv. Apolináře v Praze. Nalezinec byl udržován zemským fondem nákladem 400 tisíc zl. ročně. Z toho se platila i následná pěstounská péče. Ze zemské porodnice, řečené „Červený dům“, přicházelo dítě do péče pěstounky osmý den po narození. Pěstounka musela být zdravá, majetná a mravně zachovalá, což prokazovala vysvědčením. Plat pěstounky byl vzhledem k věku dítěte sestupný, což je z pohledu dnešní doby zcela nelogické. Každá pěstounka se musela podrobit lékařské prohlídce, je-li zdráva a „může-li vedle dítěte vlastního také dítěti z nalezince dostatek mléka poskytnouti“ (Matějček, 1999, s. 27).

Československá republika po roce 1918 navazovala již na zlepšený stav péče o děti dosažený v posledních letech bývalého Rakouska - Uherska. V roce 1931 spravovaly okresy 24 okresních sirotčinců, stát spravoval 60 dětských domovů určených k dočasnému, víceméně ozdravnému pobytu opuštěných či ohrožených dětí. Jejich funkce se blížila dnešním diagnostickým dětským domovům. Kapacita nepřesahovala 20 míst, takže si zachovávaly určitý rodinný ráz. Po krátkém pobytu a po vyřízení soudních formalit se děti vracely buď zpět do vlastních rodin, nebo pro ně byly vyhledány rodiny pěstounské či adoptivní. V nejhorším případě přecházely do ústavů pro starší děti nebo do zařízení pro „mládež úchylnou“ (tak se tehdy oficiálně označovaly děti vyžadující zvláštní výukovou a výchovnou péči) (Matějček, 1999, s. 29).

V historii se také setkáváme s budováním prvních ústavů pro společensky hendikepované lidi, které však neměly žádnou specializaci. K většímu rozmachu specializovaných ústavů pro mládež docházelo v západoevropských zemích po roce 1848. U nás byly zakládány až v druhé polovině 19. století. Předpisy v této době však byly hodně obecné, což mělo také za následek velkou pestrost vychovávaných jedinců i výchovných režimů. I toto byl jeden z důvodů, proč se zařízení ústavní výchovy ve srovnání s těmi dnešními lišila například v organizaci režimu, ve velikosti skupin apod. Pobyty v těchto ústavech byly až do druhé světové války delší než dnes. Výsledkem toho byla vazba svěřenců na vychovatele daleko silnější, než je tomu v současné době (Matoušek, aj. 1998, s. 157).

Ústavní výchova je nařizována soudem dle §46 Zákona o rodině č. 94/1963. Jestliže je výchova dítěte vážně ohrožena nebo vážně narušena a jiná výchovná opatření nevedla k nápravě nebo pokud z jiných závažných důvodů nemohou rodiče výchovu dítěte zabezpečit, může soud nařídit ústavní výchovu nebo dítě svěřit do péče pro děti vyžadující okamžitou pomoc (§42 zákon č. 359/1999 Sb.)“ (Pešatová, 2007, s. 100).

Dle Vojtové (in Pipeková, 2006, s. 366) se ústavní výchova nařizuje z důvodů sociálních i výchovných. Výkon ústavní výchovy u dětí do tří let zabezpečují zdravotnická zařízení, u jedinců od tří do osmnácti let dětské domovy se školou a výchovné ústavy.

„Ústavní výchova může být nařízena i u dětí s méně rozsáhlou trestnou činností. Po ukončení základní školy může být klient přemístěn buď do výchovného ústavu, nebo může jít domů“ (Matoušek, Kroftová 2003, s. 344).

V současné době ústavních forem péče ubývá ve prospěch forem neústavních. To znamená, že jsou upřednostňovány formy náhradní rodinné péče, jako je osvojení do pěstounské péče, kde je jistý základ rodinné péče zachován. Pokud není jiná možnost, existují dětské domovy rodinného typu a v neposlední řadě SOS vesničky. Všechny typy se snaží co nejlépe napodobit rodinné prostředí.

V dnešní době se také zřizují formy péče o děti, kam mohou děti nastoupit ihned a kdykoliv se zase mohou vrátit zpět do rodiny. Jsou to určitě velice potřebná zařízení.

3.2 Zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy

Dle Zákona č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů, zajišťují tuto výchovu následující zařízení:

- diagnostický ústav
- dětský domov
- dětský domov se školou
- výchovný ústav

Zařízení poskytují péči jinak poskytovanou rodiči nebo jinými osobami, kterým bylo dítě svěřeno do výchovy rozhodnutím příslušného orgánu, dětem s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou.

Účelem zařízení je zajišťovat nezletilým osobám od 3 do 18 let, případně zletilé osobě do 19 let, na základě rozhodnutí soudu o ústavní výchově nebo ochranné výchově nebo o předběžném opatření náhradní výchovnou péči v zájmu jejího zdravého vývoje, řádné výchovy a vzdělávání.

Výchovná zařízení musí zajišťovat:

- základní právo každého dítěte na výchovu a vzdělávání v návaznosti na ústavní principy a mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána,
- vytváření podmínky podporující sebedůvěru dítěte,
- umožnění aktivní účasti dítěte ve společnosti,
- rozvíjení citové stránky osobnosti dítěte.

3.2.1 Diagnostický ústav

Dle Vojtové (in Pipeková, 2006, s. 367) je diagnostický ústav (dále už jen DÚ) vstupní diagnostické zařízení, do kterého jsou děti přijímány na základě žádosti rodičů nebo zákonných zástupců nebo na základě rozhodnutí soudu. Bývají zde zpravidla 8 týdnů. Na základě komplexního vyšetření je poté zařízení umisťuje do dětských domovů, výchovných ústavů nebo dětských domovů se školou s diagnostickou zprávou s programem rozvoje osobnosti dítěte, která je předána danému zařízení. Toto neplatí v případě umístění dítěte na základě žádosti zákonných zástupců.

Diagnostické ústavy se dělí na:

➤ **dětský diagnostický ústav (DDÚ)**

Jedná se o interní koedukované zařízení, které přijímá děti z pravidla od 6 do 15 let z důvodů sociálních nebo výchovných,

➤ **diagnostický ústav pro mládež (DÚM)**

Je internátní nekoedukované zařízení pro děti s ukončenou povinnou školní docházkou do dovršení 18 let. Důvodem přijetí do tohoto zařízení jsou výchovné problémy, většinou na základě rozhodnutí soudu. Zřídka se objevují případy, kdy o pobyt dítěte v DÚM zažádají sami rodiče. Po ukončení pobytu, což bývá zpravidla 8 týdnů, odcházejí mladiství do výchovných ústavů pro mládež nebo do výkonu trestu, pokud čekali v DÚM na soudní rozhodnutí.

Diagnostické ústavy zajišťují především péči po stránce pedagogické, psychologické, sociální a zdravotní. V případě DÚM se zároveň rozhoduje o možnostech profesní přípravy nebo pracovního zařazení (Procházková in Pipeková, 1998, s. 201).

3.2.2 Dětský domov

Dětské domovy stály ještě donedávna na periferii zájmu společnosti, humanizující svůj obsah a zásadními koncepčními změnami reagující na aktuální potřeby dneška. Přibývá dětí s kombinovaným postižením a s poruchami chování. Počet dětských domovů rostl, např. v roce 1994 bylo v České republice asi 99 dětských domovů, v roce 2000 již téměř 124.

Tabulka č. 1: Dětské domovy v České republice

Území		Počet zařízení celkem	Lůžková kapacita	Počet ložnic pro děti	Skupinové byty	Lůžka pro děti v bytech	Počet skupin
Česká republika	CZ0	147	5086	1361	280	1933	623
Praha	CZ01	3	135	44	14	67	16
Hlavní město Praha	CZ010	3	135	44	14	67	16
Střední Čechy	CZ02	18	608	183	17	136	74
Středočeský kraj	CZ020	18	608	183	17	136	74
Jihozápad	CZ03	16	630	141	53	327	76
Jihočeský kraj	CZ031	9	340	67	26	186	39
Plzeňský kraj	CZ032	7	290	74	27	141	37
Severozápad	CZ04	22	985	211	61	467	124
Karlovarský kraj	CZ041	5	220	44	16	118	28
Ústecký kraj	CZ042	17	765	167	45	349	96
Severovýchod	CZ05	22	729	177	38	296	85
Liberecký kraj	CZ051	7	240	70	11	88	28
Královéhradecký	CZ052	8	302	54	22	167	35
Pardubický kraj	CZ053	7	187	53	5	41	22
Jihovýchod	CZ06	23	628	152	37	285	79
Kraj Vysočina	CZ063	10	263	115	2	4	33
Jihomoravský kraj	CZ064	13	365	37	35	281	46
Střední Morava	CZ07	24	672	225	31	188	84
Olomoucký kraj	CZ071	12	378	142	9	72	47
Zlínský kraj	CZ072	12	294	83	22	116	37
Moravskoslezsko	CZ08	19	699	228	29	167	85

(UIV online)

Tabulka č. 1, znázorňuje počty dětských domovů v celé České republice v roce 2012. Je evidentní, že v současné době je v celé České republice 147 dětských domovů.

Do dětských domovů jsou přijímány děti od 3 do 18 let bez výraznějších výchovných problémů, kterým byla soudně nařízena ústavní výchova většinou ze sociálních důvodů. Mohou zde být umístěny i děti „nanejvýš s disociálním chováním za předpokladu, že není tendence ke zhoršení“ (Procházková in Pipeková, 1998, s. 202).

„Dle Procházkové in Vítková, 2008, s. 381 může být v dětském domově umístěna i nezletilá matka s dítětem. Denní režim, struktura, hospodaření a chod domova se blíží zvyklostem běžné rodiny. Základní jednotkou je rodinná buňka, která by měla mít nejvíce 8 dětí. Pobyt dítěte v dětském domově končí dosažením zletilosti, popřípadě dosažením 19 let, pokud došlo k prodloužení ústavní výchovy. Odchod z dětského domova může být na základě dohody s dítětem odložen do doby, než završí svou přípravu na budoucí povolání a to nejpozději do 26 let.“

3.2.3 Dětský domov se školou

Dětský domov se školou nahradil název dětský výchovný ústav v roce 2002. Ve většině případů se jedná o koedukované zařízení, které pečuje o děti zpravidla od 6 let do ukončení povinné školní docházky. Do dětského domova se školou jsou děti umísťovány z důvodů poruch chování na základě rozhodnutí soudu o nařízení ústavní výchovy, mnohdy na základě předběžného opatření. Součástí domova je základní nebo praktická škola. Základní jednotkou je rodinná buňka, která má nejvíce 8 dětí (Procházková in Vítková, 2008, s. 382).

Dle zákona č. 109/2002 Sb. a jeho novelizace může být dítě propuštěno z dětského domova se školou, pokud je mu zrušena ústavní výchova nebo na základě podmíněného propuštění, o němž rozhoduje ředitelství ústavu na základě dobrých výchovných výsledků a se souhlasem orgánu sociálně právní ochrany dětí. V případě nezdaru se jedinec vrací zpět do zařízení. Jestliže dítě nemůže být propuštěno domů, pokračuje ve většině případů dále v ústavní výchově ve výchovném ústavu pro mládež.

Dětský domov se školou pečuje o děti s nařízenou ústavní výchovou, uloženou ochrannou výchovou a o děti, u kterých se vyskytly závažné poruchy chování, přechodná či trvalá duševní porucha vyžadující léčebnou péči (zákon 109/2002 Sb., v novelizaci, online).

3.2.4 Výchovný ústav

Jedná se o zařízení pro mládež ve věku od ukončené povinné školní docházky do 18 let. Do zařízení může být přijato i dítě starší 12 let s nařízenou ochrannou výchovou, které má vážné poruchy chování, jež nemůže být přijato do dětského domova (Zákon č. 109/2002Sb.ve znění pozdějších předpisů).

Výchovný ústav zabezpečuje dlouhodobou péči o děti starší 15 let se závažnými poruchami chování, u nichž byla nařízena ústavní výchova. Zde jsou klienti vedeni hlavně k přípravě na budoucí povolání (Procházková in Vítková, 2008, s. 382).

Zajímavý náhled na problematiku ústavní péče poskytuje Matoušek (1999): „V padesátých letech by vám ředitel ústavu s hrdostí ukazoval bazén a jiné vymoženosti, které pro své svěřence vybudoval. Dnes by vám se stejnou hrdostí ukazoval, kde byl dřív bazén, a chlubil by se tím, že jeho svěřenci chodí plavat do veřejného bazénu, který je ve městě.“ Ústavní péče se neustále mění, nikoli proto, že je to dáno zákonem, ale i tím, že se mění přístup lidí, kteří ji poskytují.

3.2.5 Střediska výchovné péče

Dle Jedličky (2004, s. 311) jsou střediska výchovné péče pro děti a mládež organizační součástí diagnostických či výchovných ústavů, ale mohou být zřizována i samostatně. Tato zařízení poskytují všestrannou preventivně výchovnou péči dětem a mladistvým s negativními a patologickými projevy chování, pokud nejsou důvody pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy přímo v zařízení.

Dle Pilaře (2004, s. 311-312) má být ve střediscích výchovné péče poskytována všestranná preventivně výchovná péče dětem a mládeži s poruchami chování ve smyslu prevence a terapie s cílem předcházet umístění jedince do náhradní výchovné péče. Středisko výchovné péče realizuje ambulantní celodenní nebo internátní výchovnou péči a psychologickou pomoc. Spolupracuje s poradnou při poskytování metodické pomoci školským zařízením v oblasti prevence sociálně patologických jevů a drogových závislostí.

3.2.6 Náhradní výchova

Dle Škoviery (2007 s. 23) je „péče mnohem vhodnější termín než výchova. Je širší a zahrnuje v sobě i výchovu.“

Náhradní výchova může být zajištěna níže uvedenými péčemi.

➤ Náhradní rodinné péče

Svěření do péče fyzické osoby (tzv. Péče jiné osoby, péče osvojitele, pěstounská péče, péče poručníka). Náhradní rodinná péče je forma péče o dítě, které je vychováváno jinými osobami než rodiči v prostředí, které se nejvíce podobá životu v přirozené rodině. Náhradní rodinná péče má podle zákona o rodině i podle mezinárodních úmluv přednost před ústavní výchovou. V České republice je však pro mnoho dětí ústavní výchova konečným řešením nebo příliš dlouho trvajícím přechodným řešením.

➤ Ústavní péče

Svěření do péče zařízení (děti v péči zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, děti s nařízenou ústavní výchovou nebo ochrannou výchovou, děti umístěné do ústavů rodiči), zařízení, ve kterých je uskutečňována ústavní péče – zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, kojenecké ústavy, dětské domovy pro děti do tří let věku, dětská centra,

diagnostické ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školou, výchovné ústavy, domovy pro osoby se zdravotním postižením.

Pojmy náhradní výchova a ústavní výchova (používají se zpravidla jako synonyma) na jedné straně a náhradní péče či ústavní péče na druhé straně jsou v tomto případě ideálním modelem (Škoviera 2007, s. 25).

3.2.7 Další zařízení

Dle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, mohou touto sociálně-právní ochranu poskytovat i další právnické nebo fyzické osoby, pokud jsou výkonem sociálně-právní ochrany pověřeny (zákon č. 359/1999 Sb., online).

➤ SOS vesničky

Jsou organizace, jejichž cílem je poskytnout nový domov dětem, o které se jejich rodina nechtěla nebo nedokázala postarat, a které nemají možnost být umístěny v adoptivní či individuální pěstounské péči.

Pokud se ohlédneme do historie, najdeme první SOS vesničku v roce 1949 v Rakousku. V České republice se SOS vesničky začaly objevovat až ve 2. polovině 60 let, kdy se začalo s jejich postupným budováním.

V roce 1968 vzniká Kruh přátel SOS dětské vesničky a byla zahájena celonárodní sbírka, jejíž výtěžek měl být použit na výstavbu SOS dětských vesniček. Ovšem v roce 1974 byly SOS vesničky převedeny pod pravomoc státu a činnost občanského sdružení SOS vesniček je obnovován až po roce 1989. V současné době jsou v České republice tři SOS dětské vesničky. Nejstarší z nich vznikla v roce 1969 v Karlových Varech. V roce 1973 byla do provozu uvedena SOS vesnička ve Chvalčově a v roce 2003 v Brně (SOS dětské vesničky, online).

Model náhradní rodinné péče v SOS dětských vesničkách je založen na čtyřech pilířích:

- **1. pilíř –Matka** – každé dítě má pečujícího rodiče

SOS matka- pěstounka vytváří úzký vztah s každým dítětem, které je svěřeno do její péče a poskytuje mu lásku, bezpečí a stabilitu, kterou potřebuje. Jako profesionální pečovatelka

ovlivňuje a směřuje vývoj dítěte, ale také řídí chod domácnosti. Musí také respektovat původní rodinu každého dítěte (SOS vesničky, online).

- **2. pilíř – Bratři a sestry**– rodinné vazby se přirozeně rozvíjejí

V tomto pilíři jde o to, že děvčata i chlapci různého věku žijí společně jako bratři a sestry, biologičtí sourozenci jsou umístěny v jedné SOS rodině (SOS vesničky, online).

- **3. pilíř – dům**– každá rodina vytváří vlastní domov

Každá rodina má v SOS vesničce svůj vlastní dům, který je domovem s vlastní atmosférou, rytmem a běžnou rutinou. Děti v něm zažívají pocit sounáležitosti, bezpečí, dělí se o zodpovědnost, radosti, ale i trápení každodenního života (SOS vesničky, online).

- **4. pilíř – vesnička**– SOS rodina je součástí společnosti

SOS rodiny žijí společně a vytvářejí podpůrné prostředí vesničky, kde si děti bezpečně mohou hrát a navazovat přátelství. Rodiny se dělí o své zkušenosti a nabízejí si vzájemnou pomoc. Prostřednictvím své rodiny, vesničky a obce se každé dítě učí aktivní účasti ve společenském životě (SOS vesničky, online).

➤ **Klokánek**

Organizace Klokánek je projekt Fondu ohrožených dětí, jehož cílem je nabídnout dětem namísto ústavní výchovy přechodnou rodinnou péči na dobu, dokud se nemohou vrátit zpět do své rodiny, nebo dokud pro ně není nalezena trvalá náhradní rodinná péče (Klokánek, online).

Principy péče v Klokánku:

- O tři až čtyři děti pečují zaměstnanci FOD jako v běžné rodině – dvě „tety“ se střídají po týdnu.
- Děti se do Klokánku přijímají přímo „z terénu“.
- Klokánky přijímají děti bez ohledu na věk, proto se sourozenci nemusí rozdělovat.
- Průměrná doba pobytu dítěte v Klokánku je šest měsíců.
- Kolem 60 % dětí se z Klokánků vrací domů a 30 % odchází do náhradní rodinné péče.

Nyní FOD provozuje 13 zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (Klokánek online).

4 Rodina

Podle Pedagogického slovníku (Průcha a kol. 2009, s. 248), je rodina „nejstarší společenská instituce, která plní reprodukční, socializační, ekonomické, sexuálně-regulační a další funkce“. Ze sociologického hlediska je formou začlenění jedince do sociální struktury. Nejběžnějším modelem rodiny je tzv. nukleární rodina, kterou tvoří nejbližší příbuzní, tj. oba rodiče a děti. Rodina spolu se školou plní významné výchovné funkce, které lze chápat jako komplementární (Průcha a kol., 2009).

Rodina by pro dítě měla být základní rodinnou jistotou. V každé rodině by se měli mít navzájem rádi, především by rodiče měli mít rádi své děti. „Dítě za své rodiče přijímá ty, kdo se k němu mateřsky a otcovsky chovají – a je pro ně zcela nepodstatné, zdali „jeho“ lidé na to mají či nemají potvrzení z porodnice“ (Matějček 1994, s. 16).

Ve svém jednom z hlavních posláních poskytuje rodina členu rodiny péči a ochranu, a to zvláště v obdobích, kdy není s to se o sebe postarat. Umožňuje mu jeho tělesnou, duševní existenci a rozvoj, dává mu pocit jistoty a bezpečí, pocit domova v kruhu svých nejbližších. Velice důležitá v rodinných vztazích je komunikace. Vyměňování informací umožňuje uskutečňovat společné cíle a upevňuje rodinné role.

Vedle lásky a porozumění je zde však i stres a starosti. Nikdo se rodiče neptá, zda je odpočatý nebo unavený, musí o své dítě stále pečovat.

Dítě by si z rodiny mělo odnášet jistou představu o žebříčku hodnot. Mělo by si do života odnášet jen to dobré a pozitivní. Velice významnou funkcí rodiny je funkce reprodukční. Členové rodiny jsou prvními osobnostmi, se kterými se dítě na světě setkává. Rodiče by dítě měli připravit na vstup do společnosti, nasměrovat ho určitým směrem.

„Rodina to je především domov. Pociť jistoty a bezpečí. Je to ten nejlepší vklad, který mu můžeme dát. A je v naší moci“ (Matějček 1994, s. 17).

4.1 Historie rodiny

Dle Matouška (1997, s. 20) je nejmenší jednotkou společnosti rodina. Z archeologických nálezů je patrné, že rodinu tvořily všechny známé typy společností. První rodiny existovaly již v době kamenné.

Lidé odpradáвна žili v pokrevně spřízněných skupinách. Ženy zde zaujímaly postavení jakési ochránkyně rodiny, nejednalo se však o pozici nijak důležitou.

Největší rovnoprávnosti se ženám kromě současnosti dostávalo ve starověkém Římě. Mohly zastávat funkce lékařky, obchodnice, ale i vychovatelky. Některé mohly dokonce spravovat svůj majetek.

Na upevnění rodinných svazků mělo vliv až křesťanství, i když i jeho postoj k rodině byl rozporuplný. Přiklánělo se k názoru, že Bůh stvořil rodinu jako svazek nejlepší a nejpevnější a Bůh ani člověk by ji neměl rozdělovat. Na druhé straně ti, co Boha následují, by se rodinou neměli nechat rozptylovat. Pokud už rodinu mají, měli by ji opustit, aby nebránila v cestě za vyššími cíli. Z křesťanského hlediska je Bůh nadřazen rodině. Jedná se o svazek celoživotní a nabízí příležitost spojení s Bohem.

Hlavní úlohou rodiny je plození dětí. Základními vlastnostmi členů rodiny by měly být pokora a úcta.

V Evropě v dobách křesťanství byly sňatky podmíněny především ekonomickými zájmy, nikoliv náklonností snoubenců. Časté bylo soužití více generací, tedy větší početnost rodin než v současnosti.

Děti si svého dětství příliš neužily. Přibližně v osmi letech se musely naučit pečovat samy o sebe, čili se velice brzo stávaly dospělými. Bylo zvykem nechtěné narozené děti odložit do nalezců nebo jim umožnit výchovu v cizí rodině.

Až na konci osmnáctého století se objevil nesouhlas s takovýmto počínáním a zájem o rodinu zesílil, stejně tak i proces ženské emancipace. Ženy, zejména ve Francii a Anglii, požadovaly absolutní rovnost s muži. V zákoně se objevila možnost rozvodu manželství, ale ženy neměly nárok na mužské potomky a na majetek. Změna přišla až koncem devatenáctého století, především vlivem vědecko-technické revoluce. Dále se v této době rozmohlo zaměstnávání žen a dětí v továrnách. Muž tedy přestal být jediným živitelem rodiny. Prestiž muže v rodině začala klesat, čímž docházelo ke stírání rozdílů mezi mužem a ženou ve veřejném životě. Do manželství vstupovali snoubenci po vzájemné dohodě. Od konce první světové války se mohly voleb účastnit i ženy.

V současnosti je význam rodiny velký. Muži a ženy mají rovnoprávné postavení, stejně tak děti mají svá práva, která jsou zakotvena v Mezinárodní úmluvě o právech dítěte.

„Dnešní manželské svazky jsou zakládány z lásky. Již nejde o manželství z rozumu nebo hospodářské nutnosti. Je zřejmé, že vlivem rozšiřujícího se kapitalistického hospodaření dochází ke zvětšování majetkových rozdílů mezi lidmi. Bude docházet k tomu, že rodina bohatého dědice bude upřednostňovat nevěstu ze stejných společenských vrstev. I přesto je pravděpodobné, že převážná většina manželství bude založena na lásce mezi dvěma lidmi

a ne na stavu jejich rodinného konta. Rodina, jako hlavní instituce, pečuje o prospěch, ochranu a výchovu dítěte“ (Matoušek 1997, s. 53).

4.2 Funkce rodiny

Během vývoje se řada funkcí rodiny měnila. Se změnami společenských podmínek některé ustupovaly do pozadí nebo zcela zmizely, jiné nabývaly na vážnosti. V současné době zaručuje místo rodiny ve společnosti několik základních funkcí.

Je velice nutné soustředit se na hlavní funkce rodiny, jimiž jsou výchova dětí (na místě prvním), pak uspokojování potřeb dospělých členů rodiny (Matoušek 1997, s. 132).

Biologicko-reprodukční funkce – má zabezpečovat udržení života početím a porozením nového člověka. Někdy se ovšem označuje jako sexuální funkce.

Ekonomicko-zabezpečovací funkce – nevztahuje se jen na dítě v rodině, ale všechny její členy. V minulosti byla zvláště důležitá její výrobní složka, v současné době se stala rodina ve své převaze spotřební jednotkou, zcela závislou na výrobní činnosti společnosti. Ovšem i dnešní rodina si udržuje určité prvky výroby, za něž lze především pokládat vnitřní činnosti rodiny, vytvářející její hmotné zabezpečení (úklid, příprava stravy a jiné domácí činnosti). Zabezpečovací funkce se netýká jen oblasti materiální, ale postupně přechází do oblasti sociální, duševní. Má tedy také v nejširším pojetí poskytovat svým členům životní jistoty.

Emocionální funkce – v rodině vázána na plně rozvinutého člověka, zralého, odpovědného, pro něhož citový vztah není ničím chvilkovým, ale trvalou bází jistoty a citovým základem pro všechny její členy. Emocionalita je potřebná stejně jak pro dospělé, tak pro děti, i když v různé podobě. Při tom je třeba zdůraznit, že zájem o dítě a sledování jeho prospěchu pramení především z emocionality zajišťující harmonický život rodiny, pocit celkového uspokojení a životního naplnění pro všechny její členy. V rámci této funkce je velmi zásadní si uvědomit, že dítě cítí lásku, stejně jako cítí i negativní emoce. Láska rodičů by zde pro něho měla být neustále. Dítě chápe cit jako stálý a samozřejmý. Není schopno se přizpůsobit situacím, kdy může být přísun lásky narušen, např.: při rozvodu rodičů. Může tak dojít ke „ztrátě důvěry a víry v trvalou lásku. Což se negativně projevuje v dalším vývoji. Děti z rozvedených manželství se od ostatních zřetelně odlišují. Ve zvýšené míře u nich nacházíme následky psychických traumat, frustrací a konfliktů, projevující se vyšším výskytem neurotických rysů“ (Matějček 1992, s. 118).

Socializačně-výchovná funkce – spočívá v opravdovém zájmu o dítě a kvalitní péči o ně, v jeho přijetí jaké je, porozumění mu v jeho vývoji, potřebách a požadavcích, je nutno

včas, náležitým způsobem a s plným zaujetím pro ně uspokojovat, rozvíjet všechny jeho schopnosti a síly. Dále pak vždy prosazovat jeho nejlepší zájem a prospěch, ochraňovat jej před nepříznivými situacemi a učit je, aby bylo samo schopno jim čelit a překonávat je (Rodina, základní charakteristika, online).

4.3 Kategorizace rodin dle jejich funkčnosti

Helus (2007) rodiny dělí dle funkčnosti takto:

➤ **Rodiny stabilizačně funkční**

Rodiny, které ve všech oblastech zajišťují svým dětem kvalitní socializační podmínky.

➤ **Funkční rodiny s přechodnými, více či méně závažnými problémy**

Rodiny, ve kterých se vyskytují problémy způsobené např.: vnějšími okolnostmi, osobním selháním nebo náporu událostí. Členové těchto rodin si však v krizové fázi problémy uvědomují a snaží se je řešit

➤ **Rodiny problémové**

Rodiny snažící se vyřešit své problémy, ale často na ně nestačí a hledají pomoc, která je účinná většinou jen dočasně. Častou alternativou bývá rozchod a hledání způsobu, jak uspořádat záležitosti do budoucna, aby děti rozchodem trpěly co nejméně.

➤ **Rodiny dysfunkční**

Rodiny, jejichž funkce jsou vážně a dlouhodobě narušeny, situace je natolik neuspokojivá, že je zde nutná pomoc jiných institucí. Rodina se ale ne vždy dokáže řídit jejich radami či jejich opatření nechápe. Jsou to např.: rodiny postižené dlouhodobými krizemi, zatížené alkoholismem, sociálně slabé aj.

➤ **Rodiny afunkční**

Rodiny neplnící vůči dítěti svůj účel a tím dítě zcela ohrožující. Rodiče nemají o dítě zájem, proto je nutné hledat řešení mimo rodinu. Většinou se tak děje prostřednictvím soudu o zbavení rodičovských práv a umístěním dítěte v ústavní péči (Helus, 2007, s. 151 – 153).

Fischer (2006) dělí rodiny dle funkčnosti následovně:

➤ **Rodiny funkční**

Tyto rodiny zajišťují dobrý vývoj dítěte. Každý jedinec má v rodině určité role, které jsou součástí jeho identity. Funkčních rodin je v populaci většina – cca 85% .

➤ **Rodiny problémové**

Rodiny, ve kterých se vyskytují závažnější poruchy některých funkcí. Dané poruchy nemají vážnější dopad na vývoj dítěte. Rodina je schopna problémy sama řešit nebo využije pomoc

od odborníků, potřebuje však zvýšenou pozornost a sledování od pracovníka sociálně-právní ochrany dětí. Těchto rodin je cca 12 – 13%.

➤ **Rodiny dysfunkční**

Rodiny trpící vážnými poruchami zásadních funkcí. Poruchy již dosahují takové vážnosti, že ohrožují nebo poškozují rodinu jako celek a hlavně vývoj dítěte. Rodina není schopna tyto problémy sama vyřešit a potřebuje nutný zásah zvenčí. Zde vyvstává problém, do jaké míry podporovat takovou rodinu a do jaké chvíle zaujímat postoj proti ní, aby se uchránil zájem dítěte. V populaci jsou cca 2% dysfunkčních rodin.

➤ **Rodiny afunkční**

Rodiny v situaci, kdy přestaly úplně plnit svůj účel a ohrožují existenci dítěte. Práce s takovou rodinou je bezpředmětná a často zbytečná a je nutné přistoupit k odebrání dítěte a jeho umístění do náhradní rodiny nebo do ústavní péče. Afunkčních rodin je cca 0,5% (Fischer 2009, s. 143).

4.4 Krizové situace v rodině

Dle Vágnerové (2008) nemají automaticky všichni lidé předpoklady k plnění rodičovské role, neboť určité vlastnosti rodičů zvyšují riziko špatného zacházení s dítětem. Mezi tyto vlastnosti mohou patřit např. nedostatky v sociální orientaci, omezená schopnost empatie, neporozumění potřebám jiného člověka, osamělost, problémy v mezilidských vztazích atd. Důležitou roli hraje také špatná zkušenost člověka z vlastního dětství, neboť bylo již dříve zmíněno, že lidé, se kterými rodiče v dětství nezacházeli přiměřeným způsobem, mají tendenci chovat se stejně.

Kasuistika

Ondra bydlel se svojí matkou v bytě druhá matky. Ten je však vyhodil na ulici. Vrátil se k němu už nechtěli, jelikož měli strach z fyzického napadání. Otec Ondřeje nežije. Jediným příjmem rodiny byl sirotčí a vdovský důchod, protože matka byla pro časté absence vyhozena ze zaměstnání. Krizová situace byla řešena přechodným ubytováním a po roce si matka našla vlastní byt a nového partnera, se kterým měla dvě děti. Asi po roce přišly na Ondřeje první stížnosti ze speciální školy, kterou navštěvoval. Námitky byly k jeho chování – Ondřej lhal, kradl ve škole, byl drzý na učitele, odmítal jim, mladším spolužákům sprostě nadával a dokonce je bil. Matka si s výchovou Ondřeje nevěděla rady a jeho výchovu nezvládala. Většinou zasahoval její druh, který však všechny problémy řešil fyzickými tresty. Pro svoji

nezvladatelnost a agresivitu musel Ondřej nastoupit na diagnostický pobyt. Pobyt trval dva měsíce a poté byly domluveny pravidelné návštěvy u psychologa, které však ze strany rodiny nebyly dodržovány. Matka svého syna stále omlouvala a ani pobyt v diagnostickém ústavu nic nezměnil, a proto byl podán návrh na dohled, který byl po půl roce stanoven. Partner matky byl odsouzen ke dvěma letům odnětí svobody za týrání svěřené osoby a za napadení veřejného činitele. Ondřej byl opět umístěn do diagnostického ústavu. Matka jeho výchovu již absolutně nezvládala a o umístění požádala sama. Pobyt trval čtyři měsíce. Jeho chování bylo hodnoceno kladně. Po návratu domů se Ondřej vrátil ke svému původnímu chování – do školy docházel nepravidelně, byl hrubý i na své sourozence. Nevlastní sestra musela být dvakrát kvůli němu hospitalizována v nemocnici. Později byl podán návrh na nařízení ústavní výchovy. Ta byla soudem nařízena, ale matka se odvolala. I přes tvrzení matky, že je tomu opačně, agresivita Ondřeje stoupala. Nejvíce se projevovala na jeho sourozencích. Hlavně sestra se ho velmi bála. Dokonce byly i náznaky sexuálního obtěžování. Po roce byl umístěn do dětského domova, kde byl v péči psychiatra.

4.5 Trestná činnost rodičů

Jednou z možných příčin umístění dítěte do dětského domova je trestná činnost rodičů. Většinou se jedná o opakovanou trestnou činnost jednoho nebo obou rodičů. V důsledku páchaní trestné činnosti dochází k umístění pachatele (rodiče) do nápravně výchovného zařízení a následně pak často k rozpadu rodiny a citovému strádání dítěte (Vágnerová, 2008).

4.5.1 Domácí násilí

Násilí páchané doma může mít několik podob. Dítě nemusí být samo vystaveno fyzickému násilí, ale může být svědkem násilného chování rodičů a postihováno jejich hrubostí. V důsledku jejich osobních frustrací se stává obětním beránkem, nebo je vystaveno nadměrnému napětí. Často se stává terčem útoků i dítěte, které vyžaduje zvláštní pozornost. Děti bývají rovněž týrány od svých sester či bratrů. „Osmdesát procent dětí mezi 3 – 15 lety se nejméně jedenkrát ročně dostává do násilného konfliktu se sourozenci“ (Train 2001, s. 46). Domácí násilí zahrnuje různorodé formy agrese (např. fyzické, sexuální, psychické, ekonomické), k němuž dochází mezi příslušníky jedné rodiny. Typickým znakem domácího násilí v České republice je asistence dětí.

Kasuistika

Po rozvodu byly děti svěřeny do péče matky. Její péče o ně však nebyla vhodná. Byly na ni neustálé stížnosti od nájemníků domu, ve kterém s dětmi žila. Matka nepracovala a rodina byla živa ze sociálních dávek. Jediné teplé jídlo dětí byly obědy ve školní jídelně. V průběhu doby si matka našla partnera, který požíval ve značné míře alkohol. V rodině nikdo nepracoval. V bytě byla odpojena elektrická energie, děti neměly dostatečné množství oblečení a jídla. Situace byla nakonec natolik tíživá, že sociální pracovnice navrhla svěřit děti otci, který měl pro jejich výchovu lepší podmínky. Soud žádosti otce vyhověl. Po dobu půl roku bylo vše v naprostém pořádku. Později se Jana svěřila družce svého otce, že ji otec obtěžuje. Bylo to vždy v době, kdy družka nebyla doma, a otec byl opilý. Společně případ oznámily na policii. Otec dětí byl okamžitě vzat do vazby. Všechny děti byly usnesením o předběžném opatření umístěny do dětského diagnostického ústavu. Otec byl odsouzen k trestu odnětí svobody. Matka neměla pro jejich převzetí podmínky. Děti byly z dětského diagnostického ústavu nakonec přemístěny do dětského domova.

4.5.2 Zanedbávané dítě

Mezi formy zanedbávání řadíme například neuspokojování fyzických a emocionálních potřeb, nedostatek jídla, ponechávání bez dozoru, zanedbávání vzdělání a výchovy (Fischer 2009, s. 147).

Zanedbávání dítěte vede k poškozování, které vzniká v důsledku nedostatečného uspokojování potřeb dítěte, což má za příčinu omezení interakce mezi rodičem a dítětem. Pro tuto je charakteristický určitý nedostatek něčeho, což lze označit za strádání, které vede k deprivaci (Vágnerová 2008, s. 594).

Často bývá dítě zanedbáváno v rodinách, kde jsou rodiče dlouhodobě vystaveni materiálnímu, ale i vztahovému tlaku (Train 2001, s. 42).

Kasuistika

Rodinu sledovali sociální pracovníci již delší dobu. Péče rodičů o děti byla zanedbávající. Matka často požívala alkoholické nápoje. Z prvního manželství měla dcery Janu a Annu, z druhého manželství syna Matěje a z třetího manželství dceru Moniku. Ani jedno manželství nevydrželo dlouho. Děti nosily staré, roztrhané a špinavé oblečení, neměly doma dostatek jídla. Po narození Moniky to bylo ještě horší, neboť Monika se narodila

s mentálním postižením a vyžadovala větší péči nežli ostatní děti. Většinou se o všechny děti starala nejstarší dcera Jana. Po nějaké době musela sociální pracovnice podat návrh na ústavní výchovu. Soud návrhu vyhověl a děti byly umístěny do dětského domova.

Dle Matějčka (in Vágnerová, 2008, s. 594) jsou rodiče jednající tímto způsobem jako lidi, jež nemají:

- K rodičovství potřebnou motivaci
- Pro rodičovskou roli dostatečné kompetence

Na druhé straně stojí děti, které se stávají zanedbávanými a které nedovedou své rodiče dostatečně zaujmout nebo jsou jinak znevýhodněné.

4.5.3 Zneužívání a týrání dítěte

Dle Vágnerové (2003, s. 40) je riziko týrání dítěte zvýšené v rodinách, kde jsou vztahy mezi jednotlivými členy narušené.

Fyzické týrání představuje nepřiměřené akty násilí vůči dítěti, jehož důsledkem může být tělesné zranění, trvalé poškození nebo smrt dítěte. Zahrnujeme sem i tělesné tresty, mezi které řadíme například bití rukou či různými nástroji, dušení, škrcení atd. (Fischer 2009, s. 146).

V případě psychického týrání se jedná o takové chování vůči dítěti, které má negativní vliv na jeho citový vývoj chování, osobnost a vztahy. Za psychické týrání se nejčastěji považují například nadávky, ponižování, citová deprivace a další (Fischer 2009, s. 146).

Sexuální zneužívání je takové zneužívání, kdy je dítě vystaveno sexuálnímu kontaktu či chování, jehož účelem je uspokojení sexuálních potřeb zneuživatele (Fischer 2009, s. 147).

4.5.4 Rodina s mladistvým delikventem

Většinou se soudí, že rodiny mladých delikventů jsou rodiny sociálně slabé, popřípadě i rozpadlé. Občas nás překvapí, že mladiství delikventi pocházejí z dobře situovaných rodin. Lze konstatovat, že slábne vliv rodiny na dospívající děti a že při vzniku delikventního

chování má největší vliv vrstevnická skupina. U mladistvých se projevují sociálně patologické jevy, kterými jsou:

Kasuistika

V níže zmíněné rodině se narodilo celkem šest dětí, životní situace členů rodiny byla zároveň velmi problematická. Otec byl často nezaměstnaný, matce na domácnost nepřispíval. Byl často agresivní a matku i s dětmi napadal. Když děti povyrostly, každé z nich se dopustilo nějaké trestné činnosti. Většinou se jednalo o krádeže bonbónů v obchodě, či napadení spolužáka. Nejvíce problémový byl však Jan. Ten se prvního trestného činu dopustil ve svých devíti letech. Ve škole si na něho spolužáci stěžovali, že je šikanuje, chce po nich peníze, na učitele je drzý. Rodina se školou moc nespolupracuje. Janovi byl stanoven soudní dohled. Jeho trestná činnost však stoupala, ke spolužákům se choval stále hůř, bral jim věci, svačiny, opakovaně je napadal. Rodiče ho stále omlouvali a nechtěli si připustit, že by jejich syn mohl něco takového dělat. Po nějaké době byl kvůli narůstající trestné činnosti a neschopnosti rodičů zvládat výchovu podán návrh na předběžné opatření. Na základě tohoto návrhu byl Jan umístěn nejprve do diagnostického ústavu a poté do dětského domova se školou.

➤ Záškoláctví

Záškoláctví je útěk ze školy nebo nedostavení se do školy bez patřičné omluvy. Objevuje se ve skupinové i individuální formě. V některých případech ho můžeme charakterizovat jako komplex obranného chování únikového charakteru ze školy, která pro dítě představuje neúnosnou zátěž.

Kasuistika

V rodině vyrůstaly tři děti. Nejstarší Jaroslava, mladší Petr a nejmladší Květa. Děti byly velmi zanedbané a rodiče je často nechávali doma samotné bez dozoru. Proto byla dětem nařízena ústavní výchova a byly umístěny do dětského domova. Po čase se matce narodil další syn, o kterého se starala spolu s babičkou. Jelikož výchovu celkem zvládala, zažádala o zrušení ústavní výchovy u ostatních dětí. Soud návrhu vyhověl a děti byly svěřeny opět do péče matky. Z počátku bylo vše v pořádku, matka se o děti starala, babička jí v tom pomáhala a děti byly doma spokojené. To se změnilo po návratu otce z výkonu testu. Matka se snažila o děti dále dobře pečovat, ale často nechávala péči na babičce. Po nějaké době se objevila u nejstaršího syna Petra trestná činnost. Kradl v obchodě, ve škole aj. Škola měla k jeho chování, lhaní, ale také k velkému počtu zameškaných hodin vážné připomínky. Nakonec byl

podán návrh na nařízení ústavní výchovy nad nezletilým Petrem. Po umístění Petra do dětského domova se zhoršilo chování i nejmenšího syna Marka. Vypadala to, jakoby se snažil napodobovat staršího bratra. Proto byl také podán návrh na umístění do dětského domova. Důvodem bylo chování, které bylo dle tvrzení školního výchovného poradce horší než u jeho bratra. Byl agresivní, spolužáky často napadal. Rodina by nápravu sama nezvládla, se sociální pracovníci ani se školou nespolupracovala.

➤ **Šikanování**

Vágnerová (2008, s. 798) charakterizuje šikanu „jako násilně ponižující chování jednotlivce nebo skupiny vůči slabšímu jedinci, který nemůže ze situace nijak uniknout a není schopen se účinně bránit“.

➤ **Krádeže**

Krádeže můžeme definovat jako trestný čin proti majetku a přivlastňování cizí věci a zacházení s ní jako s vlastní. Často jsou spojeny s projevy násilí – loupežemi, přepadením...

➤ **Lhaní**

Lhaní je způsobem úniku z osobně nepříjemné situace, kterou dítě nedovede vyřešit jinak. Lež je vědomé zkreslování skutečností za účelem ochránit sebe.

➤ **Toulání a útěky**

Útekem z nějakého prostředí řeší dítě svůj problém, bývá to prostředí, které je pro něho nějakým způsobem nepřijatelné. Často se jedná o útěky z domova, ústavního zařízení apod. Dítě není schopno zvládnout situaci vhodnějším způsobem (Vágnerová, 2008, s. 792-801).

Praktická část

5 Cíl a hypotézy

Hlavním cílem této bakalářské práce je zjistit a zmapovat důvody, pro které jsou děti umísťovány do dětských domovů. Pro výzkum byla zvolena oblast okresu Česká Lípa. Dílčí cíle se zaměřují na děti propuštěné z dětských domovů a jejich možnosti samostatného života bez ústavního zařízení.

Stanovené hypotézy:

Hypotéza č. 1 – Důvody, pro které je většina dětí umísťována do dětských domovů, spočívají v selhání rodičů v rodičovských povinnostech.

Hypotéza č. 2 – Většina dětí umístěných do dětského domova zůstává v ústavním zařízení až do své zletilosti.

5.1 Použité metody

K průzkumnému šetření jsme využili celkem dvě metody. Jako hlavní metodu práce jsme zvolili analýzu spisové dokumentace, dále jsme pracovali s dotazníkem vlastní konstrukce.

5.2 Analýza spisové dokumentace

Studium dokumentace a následná analýza dat byla získána z dostupné dokumentace z období 2006 – 2012.

Pro potřebu praktické části byla využita především metoda studia spisů vedených oddělením sociálně - právní ochrany dětí MÚ v České Lípě. Zaměřili jsme se především na rozsudky o ústavní výchově, kde byl stanoven důvod soudního nařízení ústavní výchovy. Dokumentací jsme byli provázeni sociální pracovníci z oddělení sociálně-právní ochrany dětí v České Lípě. Získané údaje byly shromažďovány a zapisovány do připravených archů, abychom získali všechny dostupné informace o umístěných dětech do dětských domovů.

Výše zmíněný sběr informací probíhal u dětí, které byly přijaty do školského ústavního zařízení v období od 1. 1. 2006 do 31. 12. 2012 buď na základě rozsudku o nařízení ústavní výchovy, nebo na základě usnesení o předběžném opatření.

5.2.3 Nestandardizovaný dotazník

Dotazník byl vypracován jako součást této bakalářské práce. Obsahuje devět otázek, které byly položeny lidem, kteří byli umístěni v dětských domovech, prošli touto zkušeností a nyní žijí mimo dětský domov. K tomuto účelu nebyla použita metoda rozhovoru, jelikož probíraná tematika může být pro oslovené respondenty citlivá. Anonymita dotazníkové metody předpokládala větší otevřenost a uvolněnost oslovené skupiny respondentů.

Ze třiceti dotázaných účastníků odpovědělo dvacet. Otázky v dotazníku se týkaly problematiky umístění dětí do dětského domova, jejich opuštění dětského domova a nynějšího zázemí. Konkrétně jsme sledovali, kam odcházeli po opuštění dětského domova.

Dotazník kromě otázek uzavřených s více možnostmi obsahoval také otázky, kde byl možný výběr pouze ze dvou variant odpovědí. Respondent se tedy rozhodoval mezi odpovědí ano, nebo ne. Tím se výrazně zjednodušila následná analýza odpovědí. Zároveň byly zmíněné otázky položeny jako polouzavřené. Respondent měl tedy možnost svůj výběr okomentovat. Uzavřené a polouzavřené otázky (Gavora 2010, s. 100-104) představovaly pro respondenty úsporu času při vyplňování dotazníku a vyšší reliabilitu.

5.3 Charakteristika zkoumaného vzorku

Pro účel této bakalářské práce byl použit vzorek dětí evidovaných oddělením sociálně-právní ochrany dětí Městského úřadu v České Lípě. Pro porovnání počtu umístěných a propuštěných dětí z dětských domovů byly použity roky 2006, 2008, 2010 a 2012. Potřebné informace o dětech a příčinách jejich umístění v domovech byly získány z pěti spisových knih. Celkem bylo analyzováno 1000 spisů (tabulka č. 2, s. 36).

Na otázky z dotazníku pro bývalé svěřence dětských domovů odpovědělo ze třiceti dotázaných pouze dvacet, dvanáct žen a osm mužů. Nejvíce dotázaných se dostalo do dětského domova z důvodů špatné péče rodičů. Oslovili jsme zletilé bývalé svěřence

dětských domovů, které osobně známe a to jak z Dětského domova v Jablonném v Podještědí, tak z Dětského domova v Krompachu či z Dětského domova v České Lípě. Vzhledem k ochraně osobních klientských údajů není možné informace o odešlých svěřencích bez jejich souhlasu mapovat v místě bydliště nebo na pracovištích či u jiných organizací. Lze jen vycházet z údajů, které klient poskytne sám, dobrovolně.

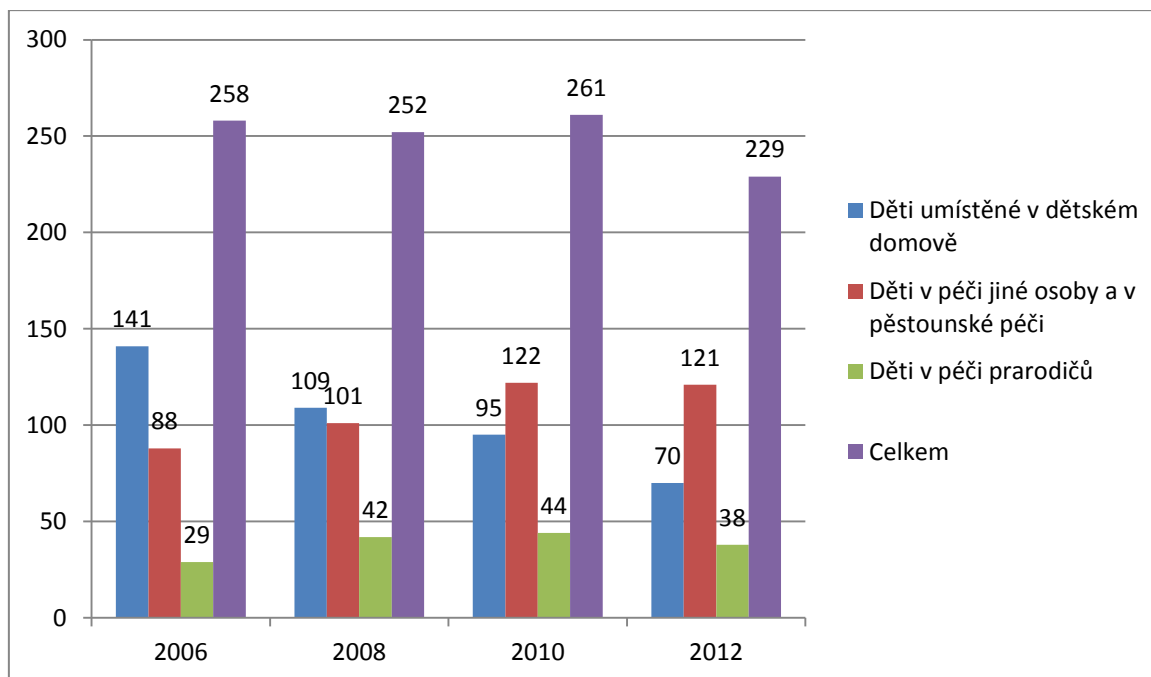
6 Vyhodnocení průzkumového šetření

6.1 Analýza spisové dokumentace

Počty umístěných dětí

Tabulka č. 2: Počty umístěných dětí mimo biologickou rodinu v okrese Česká Lípa

	2006	2008	2010	2012
Děti umístěné v DD	141 (55 %)	109 (43%)	95 (36%)	70 (31%)
Děti v péči jiné osoby a pěstounské péči	88 (34%)	101 (40%)	122 (47%)	121 (53%)
Děti v péči prarodičů	29(11%)	42 (17 %)	44 (17%)	38 (17%)
Celkem	258 (100%)	252 (100%)	261 (100%)	229 (100%)

Graf č. 1: Umístění dětí v náhradní péči

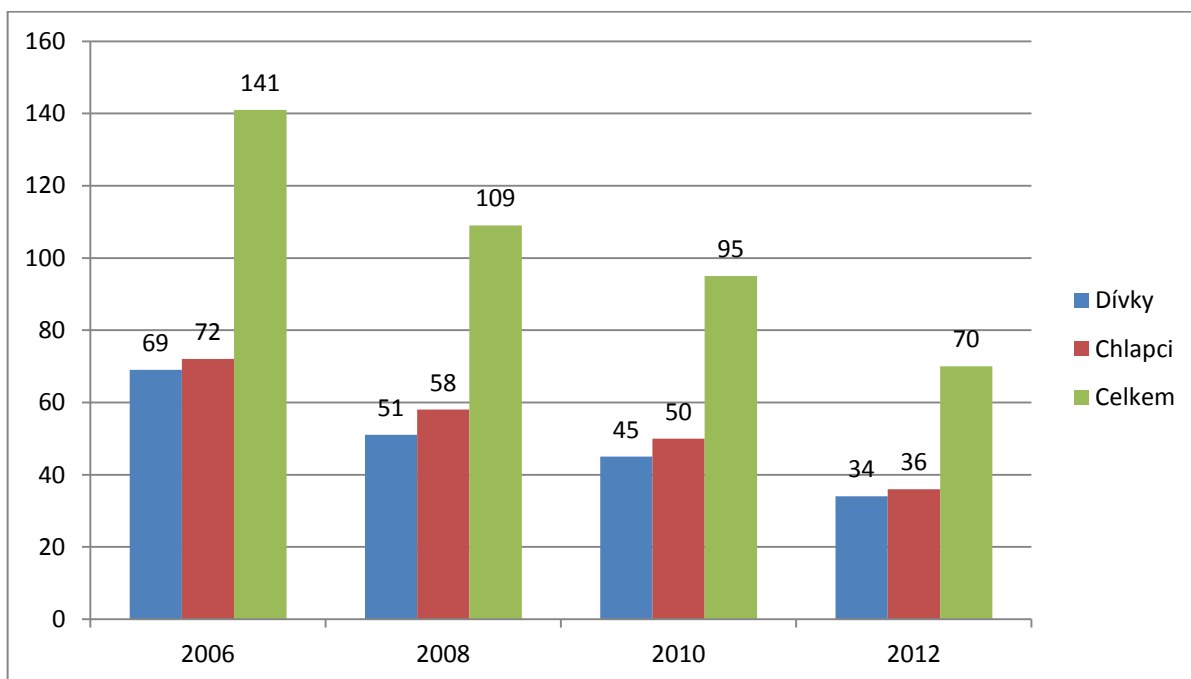
Jako vzorek pro výzkum počtu dětí umístěných do dětských domovů nebo do péče jiné osoby než vlastní rodiče byly vybrány děti umístěné MÚ – oddělení sociálně právní ochrany dětí v České Lípě (graf č. 1).

Jak vidíme na grafu č. 1, nejvíce dětí umístěných v dětském domově bylo v roce 2006, 55% z celkového počtu. Do péče jiné osoby a pěstounské péče bylo v roce 2010 umístěno z celkového počtu dětí 47% a do péče prarodičů v témže roce 17%. Jak je z grafu patrné, nejvíce dětí bylo celkově umístěno v roce 2010. V roce 2012 dochází k mírnému poklesu celkově umístěných dětí, nejvíce jich je umístěno v péči jiné osoby či pěstounské péči. Tento trend potvrzuje i nový zákon o sociálně- právní ochraně, o kterém jsme informovali v teoretické části.

Rozdělení dětí dle pohlaví

Tabulka č. 3: Rozdělení dětí podle pohlaví

	2006	2008	2010	2012
Dívky	69 (49 %)	51 (47 %)	45 (47 %)	34 (49%)
Chlapci	72 (51 %)	58 (53 %)	50 (53%)	36 (51%)
Celkem	141 (100 %)	109 (100 %)	95 (100%)	70 (100%)

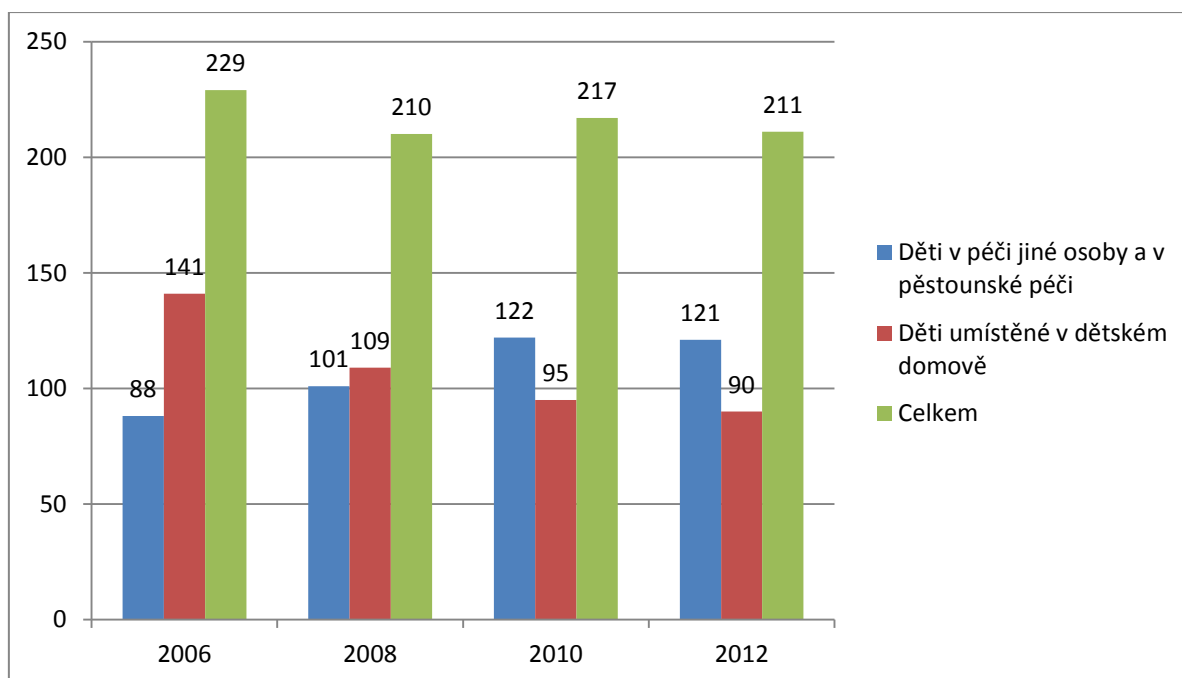

Graf č. 2: Rozdělení dětí dle pohlaví

Graf č. 2 porovnává počty chlapců a dívek umístěných do dětských domovů na okrese Česká Lípa ve vybraných letech. Je patrné, že chlapců bylo vždy více než dívek. Dle záznamů oddělení sociálně-právní ochrany dětí dochází k umisťování z důvodu trestné činnosti častěji u chlapců než dívek.

Tabulka č. 4: Počty dětí na okrese Česká Lípa, které byly ve vybraných letech umístěny do dětských domovů či pěstounské péče.

	2006	2008	2010	2012
Děti v péči jiné osoby a v pěstounské péči	88 (38%)	101 (48%)	122 (56%)	121 (57%)
Děti umístěné v dětském domově	141 (62%)	109 (52%)	95 (44%)	90 (43%)
Celkem	229 (100%)	210 (100%)	217 (100%)	211(100%)

Graf č. 3: Počet dětí umístěných v dětských domovech a pěstounské péči v okrese Česká Lípa

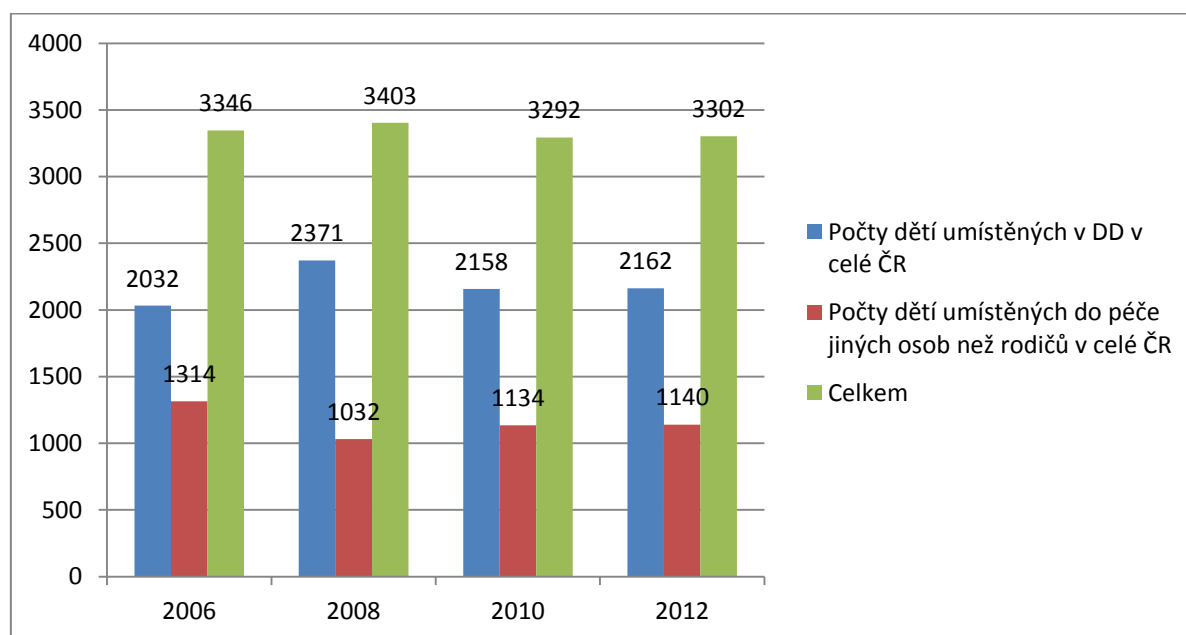
Graf č. 3 znázorňuje počty dětí umístěných v dětských domovech a dětí umístěných v péči jiné osoby a v pěstounské péči na okrese Česká Lípa. Jak je patrné, v posledních letech je upřednostňována péče jiné osoby a pěstounská péče před dětským domovem. Toto porovnání jsme zvolili z toho důvodu, jelikož je připravována novela zákona o sociálně právní ochraně dětí, která upřednostňuje pěstounskou péči.

Počty dětí svěřených do ústavní a ochranné výchovy a do péče jiných občanů než rodičů v celé ČR

Tabulka č. 5: Počet dětí svěřených do ústavní a ochranné výchovy na základě rozhodnutí soudu v celé ČR a počty dětí svěřených do péče jiných občanů než rodičů v celé ČR

	2006	2008	2010	2012
Počty dětí umístěných v DD v celé ČR	2032 (61%)	2371 (70%)	2158 (66%)	2162 (65%)
Počty dětí umístěných do péče jiných osob než rodičů v celé ČR	1314 (39%)	1032 (30%)	1134 (34%)	1140 (35%)
Celkem	3346 (100%)	3403 (100%)	3292 (100%)	3302 (100%)

Zdroj: MPSV ČR

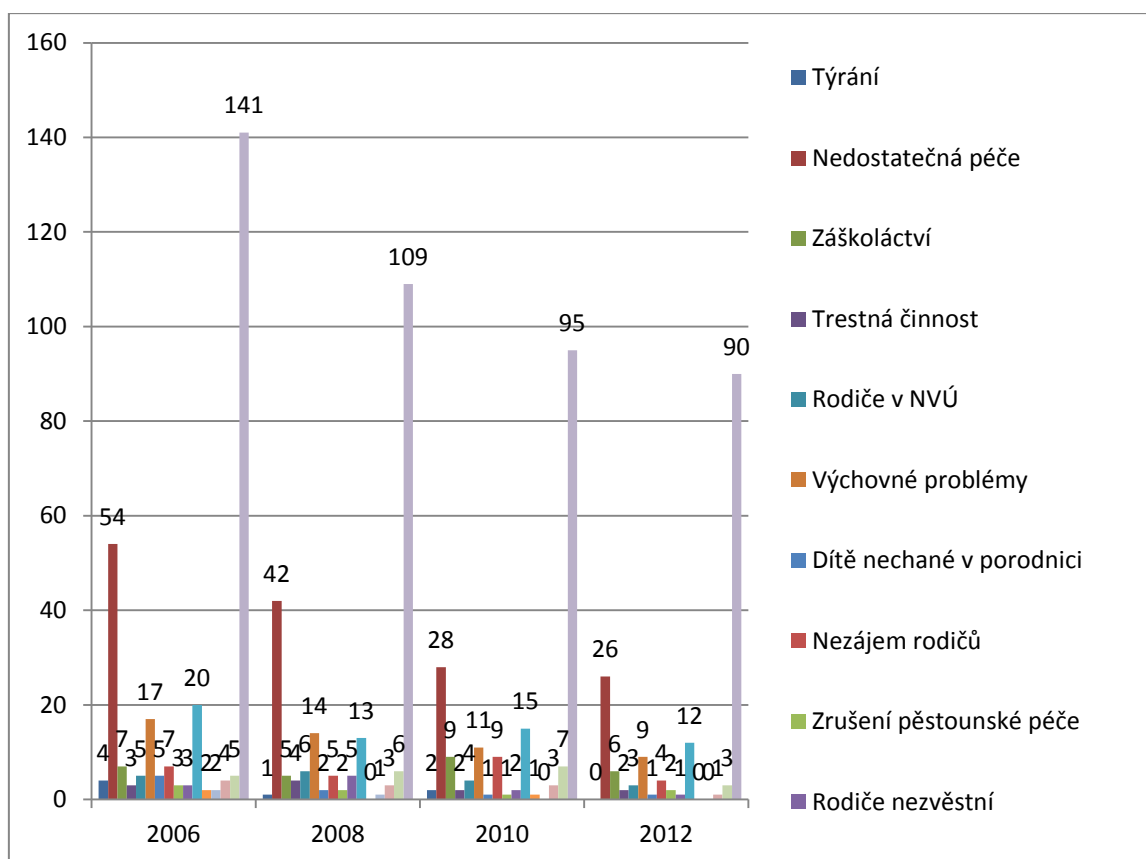
Graf č. 4: Děti svěřené do ústavní péče a péče jiných osob než rodičů v ČR (MPSV, online)

Graf č. 4 ukazuje počty dětí umístěných do dětských domovů a kojeneckých ústavů ve vybraných letech v celé České republice. Je patrné, že nejvyšší počty dětí byly v roce 2008, od té doby se nijak zvlášť nemění. V průměru bylo ročně umístěno 2185 dětí. Dále nám graf znázorňuje počty dětí umístěných do péče jiných občanů než rodičů v celé České republice.

Důvody umístění dětí do dětského domova na okrese Česká Lípa

Tabulka č. 6: Důvody, pro které jsou děti umísťovány do dětských domovů na okrese Česká Lípa.

Důvody pro umístění v DD	2006	2008	2010	2012
Týrání	4 (3%)	1 (1%)	2 (2%)	0 (0%)
Nedostatečná péče	54 (37%)	42 (38%)	28 (20%)	30 (33%)
Záškoláctví	7 (5%)	5 (5%)	9 (10%)	7 (8%)
Trestná činnost	3 (2%)	4 (4%)	2 (2%)	4 (4%)
Rodiče v NVÚ	5 (4%)	6 (5%)	4 (4%)	4 (4%)
Výchovné problémy	17 (12%)	14 (13%)	11 (12%)	10 (11%)
Dítě nechané v porodnici	5 (4%)	2 (2%)	1 (1%)	1 (1%)
Nezájem rodičů	7 (5%)	5 (5%)	9 (10%)	7 (8%)
Zrušení pěstounské péče	3 (2%)	2 (2%)	1 (1%)	2 (3%)
Rodiče nezvěstní	3 (2%)	5 (5%)	2 (2%)	1 (1%)
Sociální důvody	20 (14%)	13 (12%)	15 (16%)	16 (18%)
Nezvládnutí péče o postižené dítě	2 (1%)	0 (0%)	1 (1%)	0 (0%)
Nezletilá matka	2 (1%)	1 (1%)	0 (0%)	0 (0%)
Na žádost rodičů	4 (3%)	3 (3%)	3 (3%)	2 (3%)
Útěky z domova	5 (4%)	6 (5%)	7 (7%)	6 (7%)
Celkem	141 (100%)	109 (100%)	95 (100%)	90 (100%)

Graf č. 5: Důvody, pro které byly děti z okresu Česká Lípa umístěny v dětských domovech.

Graf č. 5 ukazuje příčiny umístění dětí do dětských domovů. Jak je vidět, tyto důvody se v průběhu let mění. Dochází i k tomu, že rodiče sami žádají o umístění vlastních dětí do dětského domova. Lze jen těžko říct, co rodiče k tomuto činu vede, důvodů může být mnoho, např. nemají na své děti čas anebo nezvládají jejich výchovu a myslí si, že odborník vyřeší problémy za ně. Dále je z grafu patrné, že nejčastějším důvodem umístění dětí do dětského domova je na prvním místě nedostatečná péče, sociální důvody vyplývající například ze ztráty bydlení nebo zaměstnání apod. Rodiče se dostávají do svízelné situace a nemohou dětem umožnit dostatečné sociální zázemí. Následují výchovné problémy a nezáměr rodičů. Ostatní důvody se objevují v menší míře. Opět bylo potvrzeno, že nejvíce dětí je do dětského domova umístěno z důvodů nedostatečné péče rodičů.

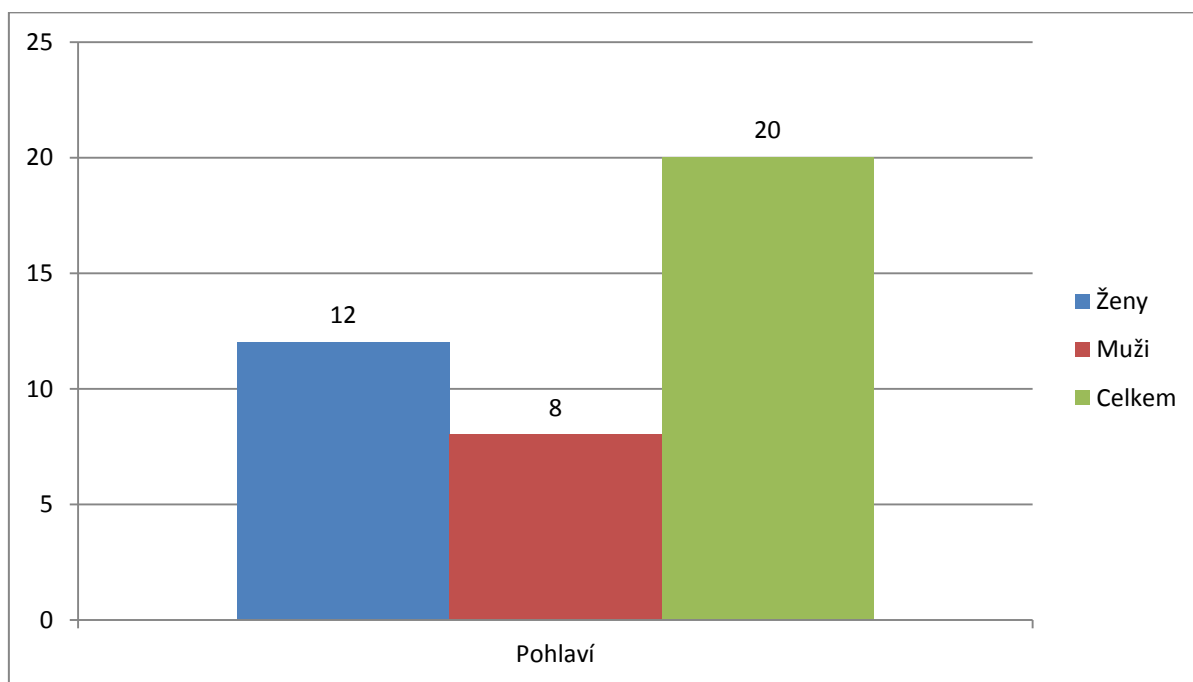
6.2 Vyhodnocení dotazníku vlastní konstrukce

Nyní předkládáme informace, které jsme získali dotazníkovým šetřením. Na náš dotazník odpovídalo 20 respondentů, tj. bývalých klientů dětských domovů. Tito klienti opustili dětský domov plnoletostí, ukončením přípravy na povolání či umístěním do pěstounské péče.

Otázka č. 1: Jaké je vaše pohlaví?

Tabulka č. 7: Pohlaví respondentů

Ženy	Muži	Celkem
12 (60%)	8 (40%)	20 (100%)

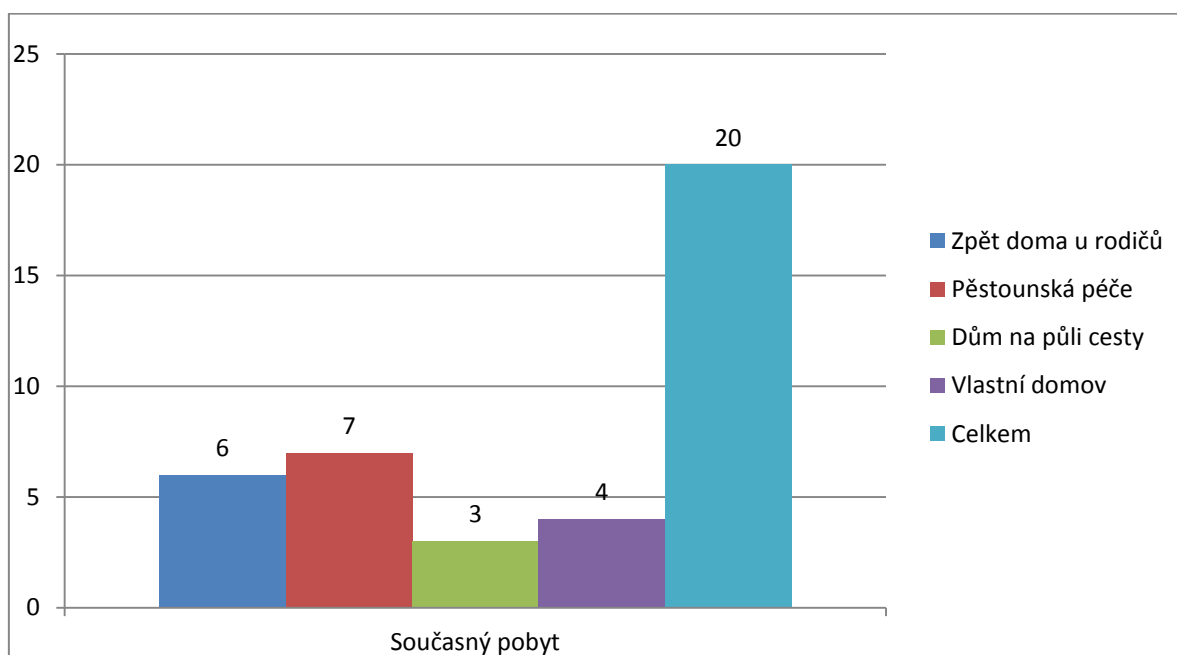
Graf č. 6. Pohlaví respondentů

Z Grafu č. 6 vyplývá, že vyplnění dotazníků se zúčastnilo více žen než mužů.

Otázka č. 2: Jaký je váš současný pobyt?

Tabulka č. 8: Současný pobyt respondentů

	Zpět doma u rodičů	Pěstounská péče	Dům na půli cesty	Vlastní domov	Celkem
Současný pobyt	6 (30%)	7 (35%)	3 (15%)	4 (20%)	20 (100%)

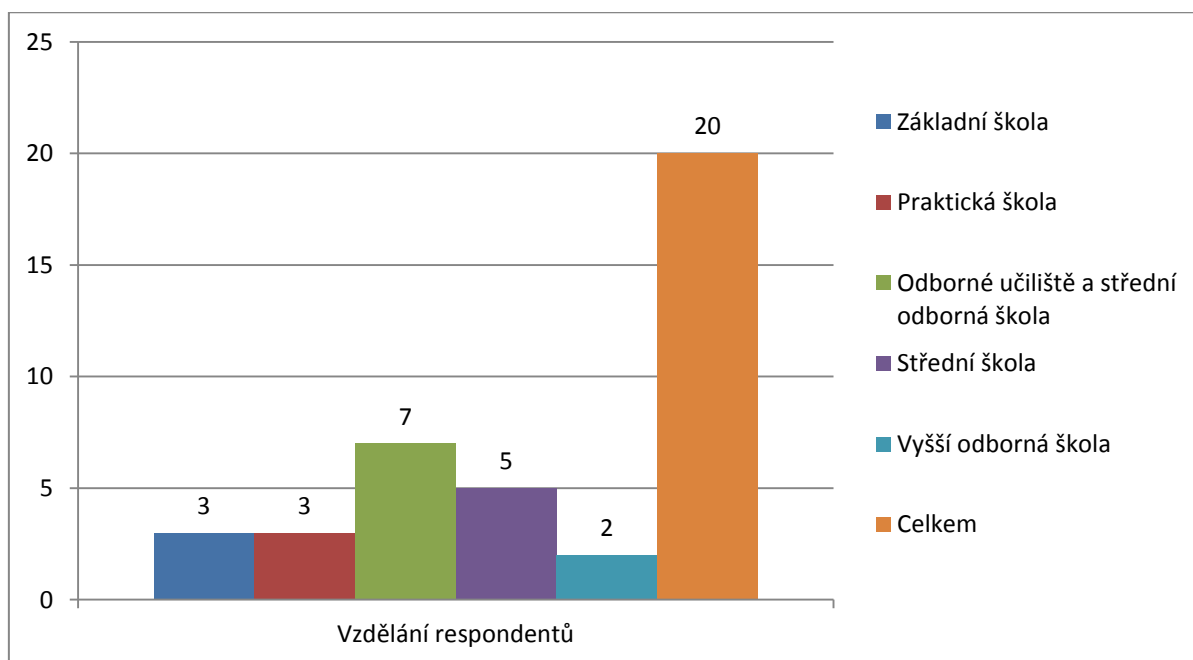
Graf č. 7 Současný pobyt respondentů

Graf č. 7 zobrazuje současný pobyt respondentů. Jelikož se někteří respondenti dostali do pěstounské péče, stále v ní žijí i po své plnoletosti. Zpět domů z dětských domovů se vrátí většina klientů, jelikož nemají jinou možnost zázemí. Ostatní klienti buď již mají vlastní domov, či žijí v domech na půli cesty.

Otázka č. 3: Jaké je vaše vzdělání?

Tabulka č. 9: Vzdělání respondentů

	Základní škola	Praktická škola	Odborné učiliště a střední odborná škola	Střední škola	Vyšší odborná škola	Celkem
Vzdělání respondentů	3 (15%)	3 (15%)	7 (35%)	5 (25%)	2 (10%)	20 (100%)

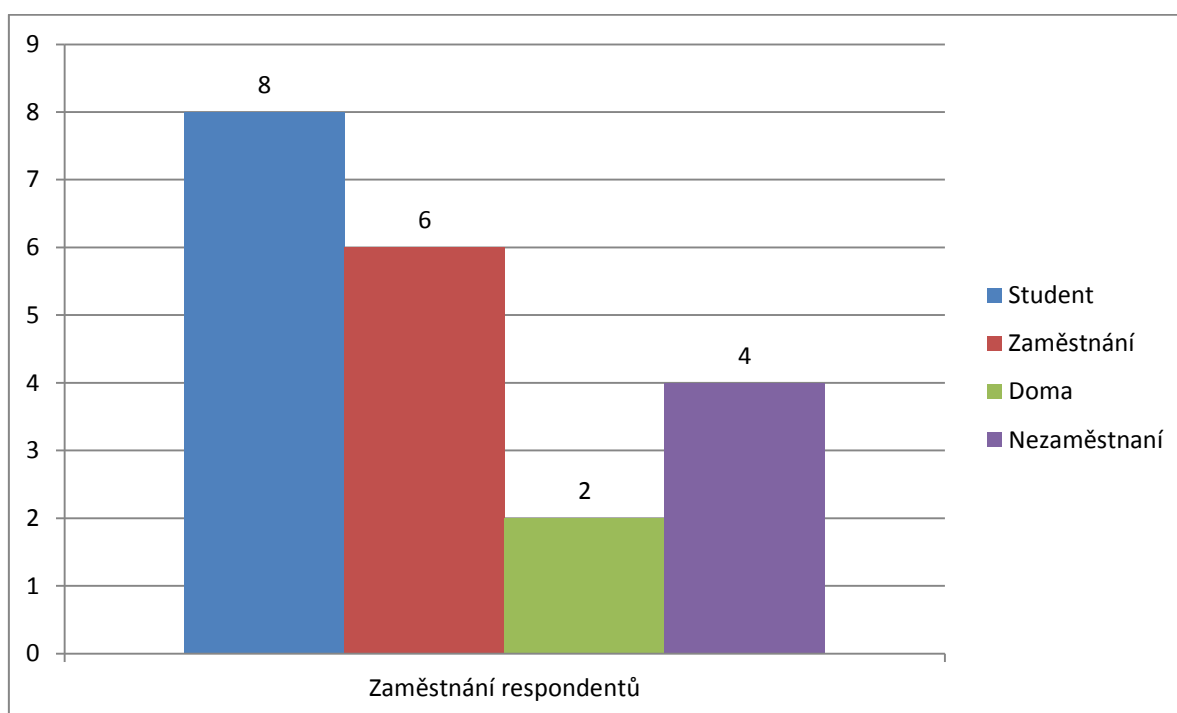
Graf č. 8 Vzdělání respondentů

Graf č. 8 znázorňuje dosažené vzdělání respondentů. Nejvíce respondentů a to 35% ukončilo odborné učiliště nebo střední odbornou školu. Střední školu ukončilo 25% respondentů. Vyšší odbornou školu ukončilo 10% respondentů a 15% respondentů ukončilo základní a praktickou školu a nyní stále ještě studují.

Otázka č. 4: Jaké je vaše současné zaměstnání?

Tabulka č. 10: ukazuje, jaké zaměstnání v současné době respondenti mají

	Student	Zaměstnaní	Doma	Nezaměstnaní	Celkem
Zaměstnání respondentů	8 (40%)	6 (30%)	2 (10%)	4 (20%)	20 (100%)

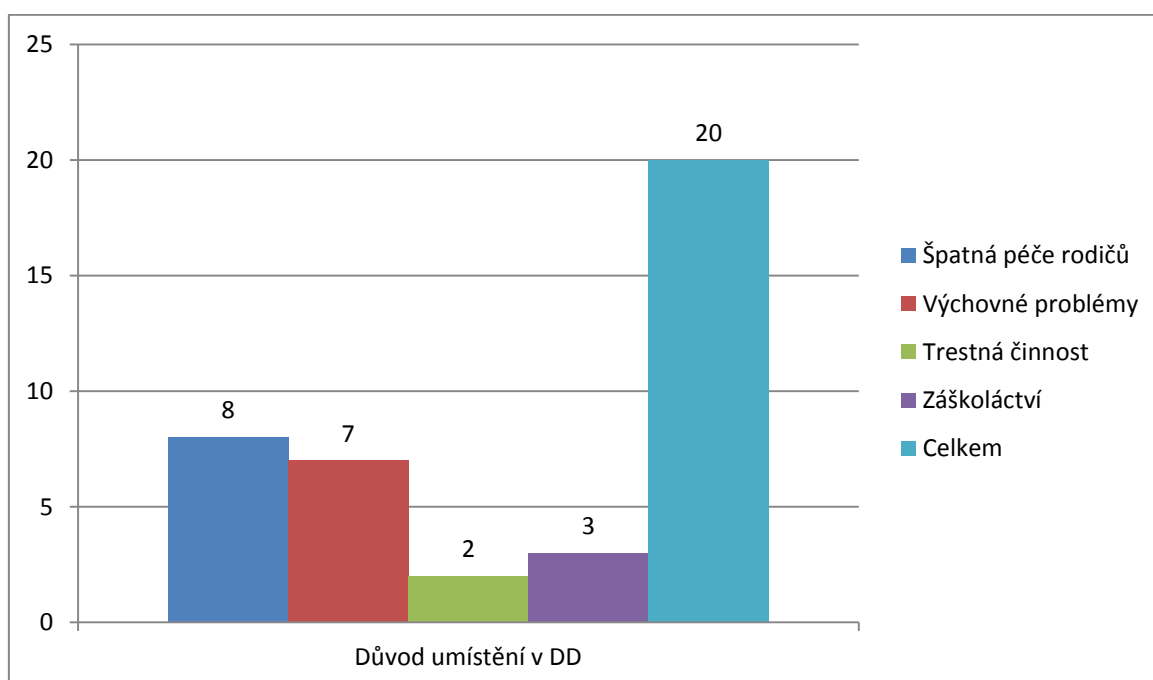
Graf č. 9 Zaměstnání respondentů

Graf č. 9 znázorňuje současné zaměstnání respondentů, jak je z grafu patrné, 40% dotazovaných stále studuje, 30% má již stálé zaměstnání, 10% zůstává doma a 20% je nezaměstnaných. Nejčastější zaměstnání dotazovaných je truhlář, prodavačka, zahradnice, zedník.

Otázka č. 5: Co bylo důvodem k umístění v dětském domově?

Tabulka č. 11: Důvody, kvůli kterým byl respondent umístěn v dětském domově.

	Špatná péče rodičů	Výchovné problémy	Trestná činnost	Záškoláctví	Celkem
Důvod umístění v DD	8 (40%)	7 (35%)	2 (10%)	3 (15%)	20 (100%)

Graf č. 10 Důvody umístění respondentů v dětském domově

Graf č. 10 znázorňuje důvody umístění respondenta v dětském domově. Jak z grafu můžeme vidět, opět se potvrzují naše předpoklady, že nejčastějším důvodem pro umístění respondenta do dětského domova byla špatná péče rodičů (40%), dále potom výchovné problémy (35%) a zase v menším množství trestná činnost respondenta (10%) a záškoláctví (20%).

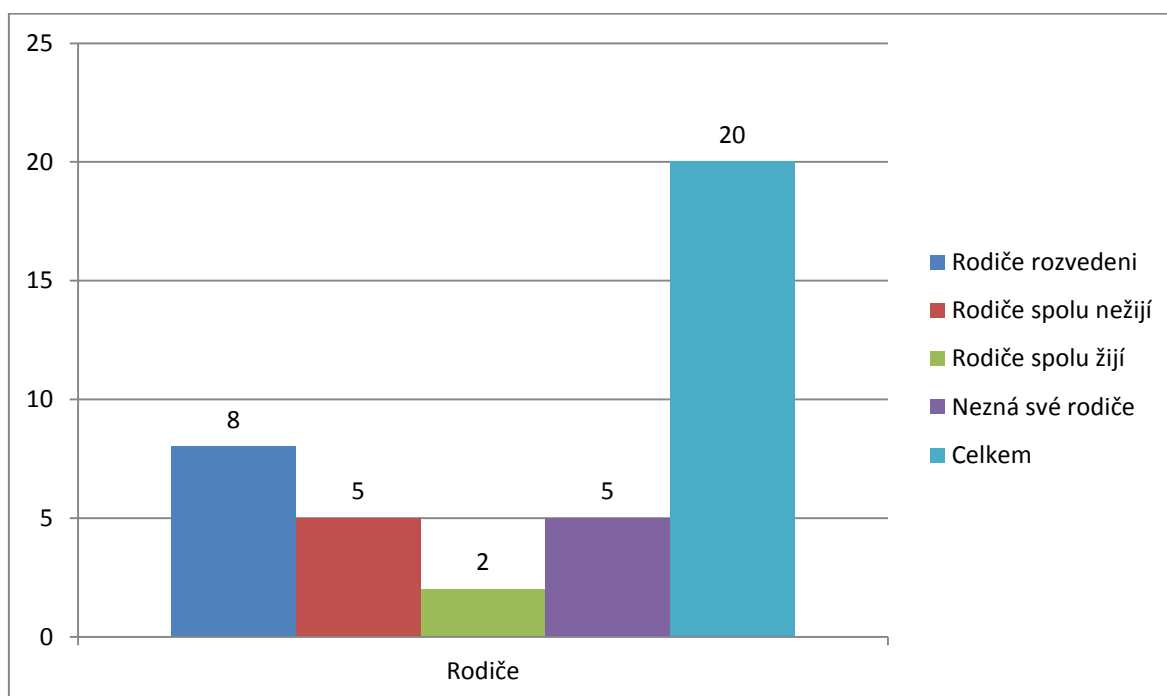
Otázka č. 6: Jak dlouho jste byl(a) umístěn(a) v dětském domově?

Nejkratší dobu byly v dětském domově umístěny děti, které jsou nyní v pěstounské péči, a to v průměru dva roky. Ostatní byly v dětských domovech v průměru osm let.

Otázka č. 7: Znáte své rodiče, pokud ano, jsou rozvedeni, žijí spolu?

Tabulka č. 12: Údaje o původní rodině

Rodiče rozvedeni	Rodiče spolu nežijí	Rodiče spolu žijí	Nezná své rodiče	Celkem
8 (40%)	5 (25%)	2 (10%)	5 (25%)	20 (100%)

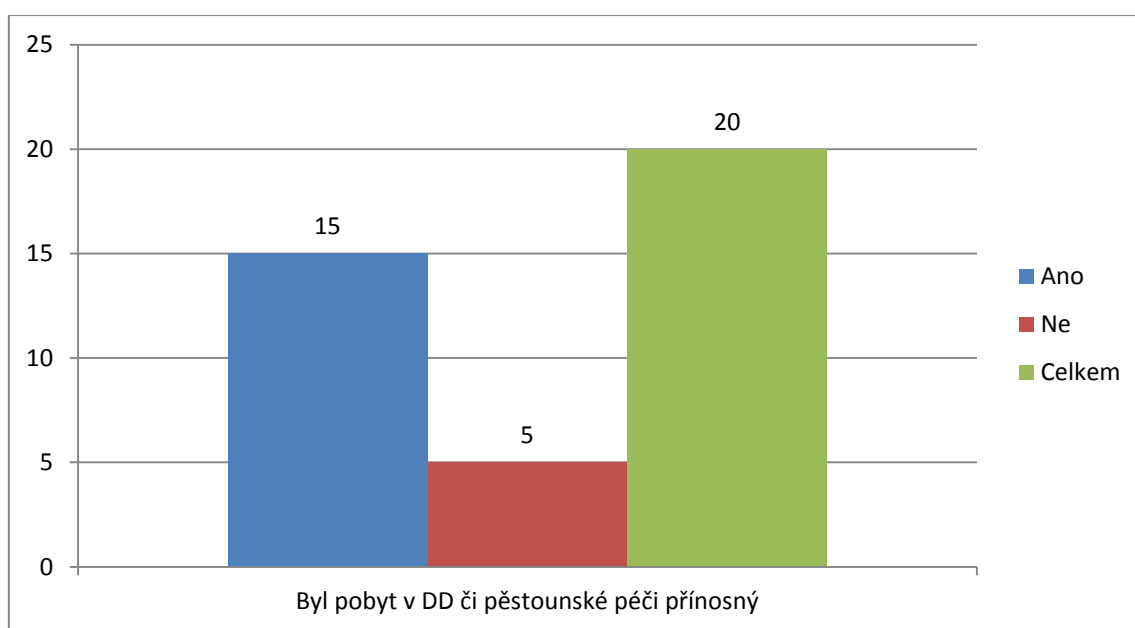
Graf č. 11 Soužití rodičů dětí umístěných v dětském domově

Graf č. 11 znázorňuje soužití rodičů dětí umístěných v dětském domově či pěstounské péči. Nejvíce je rodičů, kteří spolu nežijí ve společném soužití, buď jsou rozvedeni, nebo nesdílí spolu bydliště, je to 65% z našich respondentů. Pouze 10% rodičů spolu žijí a 25% dotazovaných své rodiče nikdy nepoznalo.

Otázka č. 8: Myslíte si, že Vám pobyt v dětském domově či pěstounské péči v něčem pomohl?

Tabulka č. 13: Počty dětí, kterým pobyt v dětském domově či pěstounské péči byl v něčem přínosný

ANO	NE	Celkem
15 (75%)	5 (25%)	20 (100%)

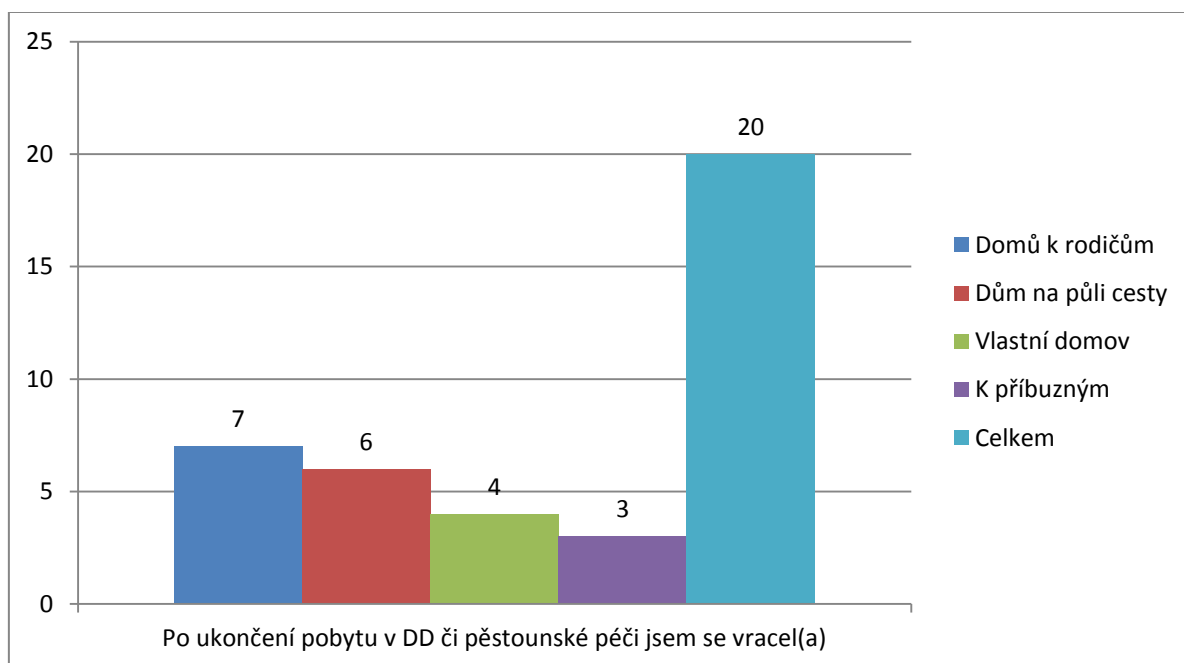
Graf č. 12: Přínosnost pobytu v dětském domově

Graf č. 12 znázorňuje názor respondentů, zda jim byl pobyt v dětském domově či pěstounské péči něčím přínosný. Je evidentní, že většině respondentů (75%) byl pobyt přínosný nebo jim v něčem pomohl. Pouze malá část dotazovaných (25%) se domnívá, že pro ně pobyt v dětském domově nebyl nijak přínosný. Nyní žijí v pěstounské péči, kde jsou velice spokojeni. Většina respondentů ocenila především možnost opustit prostředí, ve kterém nechtěli být. Díky pobytu v domově či pěstounské péči změnili své chování, přehodnotili vztahy k lidem i sami k sobě, ale také pohled na svět.

Otázka č. 9 Kam jste se po ukončení pobytu v dětském domově vraceli?

Tabulka č. 14: Údaje o tom, kam směřovala cesta respondentů po ukončení pobytu v dětském domově.

Domů k rodičům	Dům na půli cesty	Vlastní domov	K příbuzným	Celkem
7 (35%)	6 (30%)	4 (20%)	3 (15%)	20 (100%)

Graf č. 13: Směrování respondentů po ukončení pobytu

Graf č. 13 znázorňuje, kam se respondenti po ukončení pobytu v dětském domově vraceli. Jak je vidět, nejvíce respondentů (35%) se zkusilo vrátit zpět domů k rodičům, někteří za svou rodinu považovali pěstouny. Několika respondentům (30%) byl zařízen pobyt v domě na půli cesty, vlastní domov si zařídilo (20%) a (15%) se vrátila k příbuzným.

6.3 Vyhodnocení hypotéz

Tato bakalářská práce měla stanoveny dvě hypotézy, které jsme se snažili průzkumovým šetřením ověřit. Dospěli jsme k tomuto závěru:

Hypotéza č. 1: Důvody, pro které je většina dětí umísťována do dětských domovů, spočívají v selhání rodičů v rodičovských povinnostech.

Tato hypotéza byla potvrzena a to v grafu č. 5 na str. 42, na základě výsledků zjištěných studií spisové dokumentace Městského úřadu v České Lípě – Oddělení sociálně-právní ochrany dětí. Z grafu vyplývá, že nejvíce dětí bylo v uvedených letech umístěno do dětských domovů z důvodu nedostatečné péče rodičů.

Také dotazník nám potvrdil pravdivost tohoto předpokladu. V grafu č. 10 na str. 47 vypovídají dotázaní, že nejvíce z nich bylo do dětského domova či pěstounské péče umístěno z důvodu nedostatečné péče rodičů.

Hypotéza č. 1. byla potvrzena

Hypotéza č. 2: Většina z dětí umístěných do dětského domova zůstává v ústavním zařízení až do své zletilosti.

Tato hypotéza nebyla potvrzena, neboť jak ukazuje graf č. 7, str. 44, většina dětí z dětských domovů byla ve vybraných letech umístěna buď do pěstounské péče či do osvojení. Zpět do rodin se vracelo velmi málo dětí.

Hypotéza č. 2. Nebyla potvrzena.

Závěr

Naše průzkumové šetření se zabývalo problematikou umísťování dětí do dětských domovů. Cílem této práce bylo analyzovat důvody, pro které jsou děti umísťovány do dětských domovů. Pro potřeby této práce byly vybrány děti z okresu Česká Lípa.

V teoretické části byly objasněny základní terminologické pojmy, které s touto problematikou souvisí. Základní částí průzkumu pro nás byla analýza spisové dokumentace dětí na Oddělení sociálně právní ochrany dětí v České Lípě. Hlavními příčinami umísťování dětí do dětských domovů jsou sociální důvody rodiny (neschopnost zajistit péči o dítě z finančních důvodů) nebo nedostatečná péče rodičů. Dále jsme v naší bakalářské práci sledovali možnosti bývalých svěřenců dětských domovů v běžném životě.

Hlavní metoda sběru dat pro nás byla analýza spisové dokumentace a dotazník vlastní konstrukce. Poznatky, které jsme získali z Českolipska, nasvědčují faktu o postupném snižování počtu umísťovaných dětí do dětských domovů. Zaznamenali jsme také nárůst pěstounské péče. Pokud jsou děti umísťovány do dětských domovů, pak po ukončení ústavní péče odchází ke své rodině, nebo hledají pomoc v Domovech na půli cesty. Jen velmi malá část dětí má možnost využívat náhradního ubytování v ubytovnách či v podnájmech.

Velkým přínosem pro děti v ústavních školských zařízeních je novelizace zákona č. 109/2002 Sb., v platném znění. Dle tohoto zákona mimo jiná opatření může od 1. listopadu 2012 zařízení (př. dětský domov) uzavřít smlouvu s nezaopatřenou osobou nejpozději do 1 roku od ukončení ústavní výchovy nebo ochranné výchovy. Nezaopatřená osoba je legislativní zkratka pro zletilou nezaopatřenou osobu po ukončení výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy, připravující se na budoucí povolání, nejdéle však do 26 let věku (§ 2 odst. 6 zákona č. 109/2002 Sb.). V poznámce pod čarou č. 4 je odkaz na zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, osoba tedy musí splňovat znaky nezaopatřenosti podle zákona č. 117/1995 Sb. – musí se připravovat na budoucí povolání dle § 12 až 15, tedy studiem. Pokud svěřenec, který odešel z DD a do 1 roku se vrátí, zahájí vzdělávání v učebním oboru, střední škole či škole vysoké, může mu být poskytováno plné přímé zaopatření až do 26 let věku. Tato možnost vrátit se do dětského domova v případě selhání propuštěného svěřence v životě je velmi pozitivní prvek zmíněného zákona.

Informace, které jsme získali průzkumovým šetřením platí pouze pro okres Česká Lípa, v žádném případě je nelze zobecnit. Přesto se domníváme, že jsme získali cenné poznatky v oblasti sociálně-právní ochrany ohrožených dětí v dané oblasti.

Doporučená opatření do praxe

Závěrečná práce se zabývá umisťováním dětí do dětských domovů. Zkoumali jsme se nejčastější důvody umístění dětí na Českolipsku do dětských domovů. Zaměřili jsme se též na názory samotných bývalých klientů dětských domovů, kteří vypovídají, proč se v dětských domovech ocitli. Získali jsme mnoho zajímavých informací, které jsme zpracovali do přehledných tabulek a grafů. Ze zjištěných údajů vyplývají do praxe některá doporučení. Domníváme se, že některým neblahým společenským jevům lze předcházet. Náš průzkum ukazuje, že hlavním důvodem umisťování dětí do dětských domovů je nedostatečná péče rodičů. Ve valné většině rodiny trpí finančními problémy. Zpravidla pobírají pouze dávky hmotné nouze. Tato neblahá situace vyplývá z nedostatku pracovních míst na trhu práce.

Na základě sociální analýzy dané oblasti doporučujeme proto zajistit potřebné sociální služby pro cílové skupiny obyvatel, které patří mezi rodiny s nízkým příjmem. Jedná se především o tyto služby: městské ubytovny pro sociálně slabé rodiny, pro matky s dětmi, sociální bydlení, startovací byty, zvýšené sociální příspěvky pro rodiny s dětmi. Město se i vlastními silami může vypořádat s problematikou ohrožených dětí žijících v jejich obvodu. Jsou to služby pro děti ze sociokulturně znevýhodněného prostředí. Jedná se o formy předškolního vzdělávání, ale i nízkoprahová zařízení či kluby. Dále bezdluhové poradenství pro rodiny, které jsou ohroženy vysokými půjčkami.

Dále doporučujeme posílit počty sociálních pracovníků v terénu. Podporovat pěstounskou péči nejen legislativně, ale i vhodnou osvětou v médiích s cílem vysvětlit laické veřejnosti důležitost této formy náhradní rodinné péče.

V oblasti péče o děti v dětských domovech doporučujeme tato opatření:

- Podporovat transformaci dětských domovů (dětské domovy jako poradenská střediska).
- Podporovat všechny legislativní změny, které pomohou dětem ve školských ústavních zařízeních (zejména posílení pomoci po ukončení ústavní výchovy).
- Připravovat děti na možné existenční problémy a jejich způsob řešení.
- Provádět další šetření resocializace bývalých klientů dětského domova s odstupem pěti a deseti let a průběžně je vyhodnocovat.
- Pokračovat ve zpracovávání programů pro děti z dětských domovů v přípravě na život po ukončení ústavní výchovy plnoletostí.
- Spolupracovat s Domy na půli cesty.

Použité zdroje

1. GAVORA, P., 2010. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2. rozšířené české vydání. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.
2. HELUS, Z., 2007. *Sociální psychologie pro pedagogy*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing. ISBN 978- 80-247-1168-3.
3. MATĚJČEK, Z., 1992. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. ISBN 80-04-24236-2.
4. MATĚJČEK, Z., 1994. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-85282-83-6.
5. MATĚJČEK, Z., 1999. *Náhradní rodinná péče*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-304-8.
6. MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. 2003. *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha: Portál, 344 s. ISBN 80-7178-771-X.
7. MATOUŠEK, O., 1999. *Ústavní péče*. 2.vyd. Praha: Slon. ISBN 80-85850-76-1.
8. PEŠATOVÁ, I., 2007. *Sociálně patologické jevy u dětí školního věku*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita. ISBN 978-80-7372-291-3.
9. PIPEKOVÁ, J., 1998. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 1. vyd. Brno: Paido. ISBN 80-85931-65-6.
10. PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., 2009. *Pedagogický slovník*. 6. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-647-6.
11. ŠKOVIERA, A., 2007. *Dilemata náhradní výchovy*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-318-5.
12. TRAIN, A., 2001. *Nejčastější poruchy chování*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178 503-2.
13. VÁGNEROVÁ, M., 2008. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-414-4.
14. VOCILKA, M., 1999. *Dětské domovy v České republice*. 1. vyd. Praha: Aula. ISBN 80-902667-6-2.
15. VOTRUBA, S., 2011. *Dětský domov záchrana i prokletí*. 1. vyd. Třebíč: Akcent. ISBN 80-7268-814-6.
16. *Rodina, základní charakteristika* [online]. [vid. 16. 10. 2012]. Dostupné z: <http://www.sos-ub.cz/prevence/hyp24a.pdf>.

17. *SOS dětské vesničky* [online]. [vid. 16. 10. 2012]. Dostupné z: <http://www.sos-vesnicky.cz/nase-cinnost/sos-detske-vesnicky/>
18. Vyhláška č. 64/1981 Sb., o školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2002 [vid. 21. 4. 2013]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=2010>
19. Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, v platném znění. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2012 [vid. 21. 4. 2013]. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/download?idBiblio=53243&nr=109~2F2002~20Sb.&ft=pdf>
20. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2013 [vid. 22. 4. 2013]. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/download?idBiblio=48272&nr=359~2F1999~20Sb.&ft=pdf>
21. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, v platném znění. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2012 [vid. 22. 4. 2013]. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/download?idBiblio=30393&nr=94~2F1963~20Sb.&ft=pdf>
22. *UIV* [online]. [vid. 16. 10. 2012]. Dostupné z : <http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp>

Seznam příloh

Příloha č. I – Dotazník pro respondenty, kteří byli umístěni v dětském domově

Dotazník

Dobrý den, obracím se na Vás s otázkami, které se týkají důvodů umístění dětí do dětského domova, délka pobytu atd. Odpovědi pomohou zmapovat danou problematiku. Všechny výsledky budou sloužit pro účely bakalářské práce. Dotazník je anonymní. Děkuji Vám za vyplnění dotazníku.

Otázka č. 1

Jaké je Vaše pohlaví?

muž

žena

Otázka č. 2

Jaký je Váš současný pobyt?

.....

Otázka č. 3

Jaké je Vaše vzdělání?

.....

Otázka č. 4

Jaké je Vaše současné zaměstnání?

.....

Otázka č. 5

Co bylo důvodem k umístění v dětském domově?

.....

Otázka č. 6

Jak dlouho jste byl(a) umístěn(a) v dětském domově?

.....

Otázka č. 7

Znáte své rodiče? Pokud ano, jsou rozvedeni, žijí spolu?

.....

Otázka č. 8

Myslíte si, že Vám pobyt v dětském domově nebo pěstounské péči v něčem pomohl?

.....

Otázka č. 9

Kam jste se po ukončení pobytu v dětském domově vraceli?

.....